

Offentlig upphandling

Sammanfattning

I betänkandet behandlas 52 motionsyrkanden angående offentlig upphandling från den allmänna motionstiden 2008. Motionsyrkandena rör bl.a. frågor om miljöhänsyn, sociala hänsyn och kollektivavtal vid upphandling, ratificering av ILO:s konvention 94, antidiskrimineringsklausuler, lokal upphandling och upphandling av hälso- och sjukvård.

Utskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden.

I betänkandet finns 11 reservationer (s, v, mp).

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	6
Ärendet och dess beredning	6
Utskottets överväganden	7
Miljöhänsyn vid upphandling	7
Kundvalssystem i kommunal verksamhet	9
Åtgärder mot diskriminering	11
Krav på sociala hänsyn och kollektivavtal vid upphandling samt ratificering av ILO:s konvention 94	13
Resegaranti för tågresenärer	18
Lokal upphandling samt små och medelstora företags möjligheter att medverka vid upphandling	19
Kommunal samverkan och upphandling av tjänster från kommunala bolag	23
Upphandling av hälso- och sjukvård	25
Upphandling av tolktjänster	27
Direktupphandling och upphandling under tröskelvärdena	29
Utmaningsrätt	30
Kommunala inköpskarteller	32
Avknoppning	33
Reservationer	36
1. Miljöhänsyn vid upphandling, punkt 1 (v)	36
2. Miljöhänsyn vid upphandling, punkt 1 (mp)	37
3. Kundvalssystem i kommunal verksamhet, punkt 2 – motiveringen (v)	37
4. Åtgärder mot diskriminering, punkt 3 (v, mp)	38
5. Krav på sociala hänsyn och kollektivavtal vid upphandling samt ratificering av ILO:s konvention 94, punkt 4 (s, v, mp)	39
6. Lokal upphandling samt små och medelstora företags möjligheter att medverka vid upphandling, punkt 6 (s)	44
7. Lokal upphandling samt små och medelstora företags möjligheter att medverka vid upphandling, punkt 6 (v)	45
8. Lokal upphandling samt små och medelstora företags möjligheter att medverka vid upphandling, punkt 6 (mp)	46
9. Kommunal samverkan och upphandling av tjänster från kommunala bolag, punkt 7 (s, v)	47
10. Upphandling av hälso- och sjukvård, punkt 8 (s)	48
11. Upphandling av tolktjänster, punkt 9 (v)	50
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	52
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2008	52

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Miljöhänsyn vid upphandling

Riksdagen avslår motionerna

2008/09:Fi231 av Olle Thorell (s),

2008/09:Fi284 av Olle Thorell (s),

2008/09:MJ228 av Helena Leander (mp) yrkande 3,

2008/09:MJ459 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 7 och

2008/09:N440 av Tina Ehn m.fl. (mp) yrkande 11.

Reservation 1 (v)

Reservation 2 (mp)

2. Kundvalssystem i kommunal verksamhet

Riksdagen avslår motion

2008/09:Fi205 av Mats Gerdau (m) yrkandena 1 och 2.

Reservation 3 (v) – motiveringen

3. Åtgärder mot diskriminering

Riksdagen avslår motionerna

2008/09:N343 av Désirée Pethrus Engström (kd) yrkande 1 och

2008/09:A402 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp) yrkandena 23 och 24.

Reservation 4 (v, mp)

4. Krav på sociala hänsyn och kollektivavtal vid upphandling samt ratificering av ILO:s konvention 94

Riksdagen avslår motionerna

2008/09:Fi215 av Lennart Axelsson (s),

2008/09:Fi230 av Fredrik Olovsson (s) yrkande 2,

2008/09:Fi232 av Jennie Nilsson (s),

2008/09:Fi233 av Ann-Christin Ahlberg (s),

2008/09:Fi236 av Kerstin Haglö m.fl. (s),

2008/09:Fi241 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa och Claes-Göran Brandin (båda s),

2008/09:Fi248 av Ronny Olander m.fl. (s),

2008/09:Fi250 av Christina Axelsson och Anders Karlsson (båda s) yrkandena 1–3,

2008/09:Fi268 av Sylvia Lindgren och Börje Vestlund (båda s),

2008/09:Fi269 av Bo Bernhardsson och Margareta Persson (båda s) yrkande 2,

2008/09:Fi278 av Ulf Holm och Mikaela Valtersson (båda mp),

2008/09:Fi281 av Hans Stenberg och Susanne Eberstein (båda s),

2008/09:Fi290 av Inger Davidson (kd),

2008/09:C261 av Jan Lindholm m.fl. (mp) yrkande 3 och

2008/09:A345 av Josefin Brink m.fl. (v) yrkandena 4 och 5.

Reservation 5 (s, v, mp)

5. Resegaranti för tågresenärer

Riksdagen avslår motion

2008/09:Fi242 av Staffan Danielsson och Åke Sandström (båda c).

6. Lokal upphandling samt små och medelstora företags möjligheter att medverka vid upphandling

Riksdagen avslår motionerna

2008/09:Fi220 av Jan Ericson (m),

2008/09:Fi230 av Fredrik Olovsson (s) yrkande 1,

2008/09:Fi246 av Cecilia Widegren (m),

2008/09:Fi249 av Christina Axelsson (s),

2008/09:Fi279 av Ulf Holm (mp),

2008/09:MJ340 av Annika Qarlsson (c) yrkande 4,

2008/09:N344 av Christer Adelsbo m.fl. (s) yrkande 4 och

2008/09:N377 av Kent Persson m.fl. (v) yrkande 17.

Reservation 6 (s)

Reservation 7 (v)

Reservation 8 (mp)

7. Kommunal samverkan och upphandling av tjänster från kommunala bolag

Riksdagen avslår motionerna

2008/09:Fi219 av Jan Ericson (m),

2008/09:Fi235 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (s),

2008/09:Fi258 av Per Åsling (c) och

2008/09:Fi260 av Roland Bäckman (s).

Reservation 9 (s, v)

8. Upphandling av hälso- och sjukvård

Riksdagen avslår motionerna

2008/09:Fi237 av Berit Andnor m.fl. (s),

2008/09:Fi291 av Mona Sahlin m.fl. (s) yrkande 15 och

2008/09:Fi301 av Ulrika Karlsson i Uppsala (m) yrkandena 1 och 3.

Reservation 10 (s)

9. Upphandling av tolktjänster

Riksdagen avslår motion

2008/09:So212 av Elina Linna m.fl. (v) yrkande 1.

Reservation 11 (v)

10. Direktupphandling och upphandling under tröskelvärdena

Riksdagen avslår motionerna

2008/09:Fi239 av Gunnar Sandberg m.fl. (s) och

2008/09:Fi257 av Per Åsling (c).

11. Utmaningsrätt

Riksdagen avslår motionerna

2008/09:Fi204 av Hans Backman (fp) och

2008/09:Fi221 av Elisabeth Svantesson (m).

12. Kommunala inköpskarteller

Riksdagen avslår motion

2008/09:Fi228 av Sven Yngve Persson (m).

13. Avknoppning

Riksdagen avslår motion

2008/09:Fi301 av Ulrika Karlsson i Uppsala (m) yrkande 2.

Stockholm den 19 mars 2009

På finansutskottets vägnar

Stefan Attefall

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Stefan Attefall (kd), Thomas Östros (s), Bertil Kjellberg (m), Anna Lilliehöök (m), Sonia Karlsson (s), Lars Elinderson (m), Monica Green (s), Hans Hoff (s), Peder Wachtmeister (m), Agneta Gille (s), Göran Pettersson (m), Ulla Andersson (v), Tommy Ternemar (s), Emma Henriksson (kd), Mikaela Valtersson (mp), Per Åsling (c) och Gunnar André (fp).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlas 52 motionsyrkanden angående offentlig upphandling från den allmänna motionstiden 2008. Motionsyrkandena rör bl.a. frågor om sociala och icke kommersiella hänsyn vid upphandling, kollektivavtal och antidiskrimineringsklausuler. En sammanställning över behandlade förslag finns i *bilaga 1*.

En stor del av motionerna behandlas förhållandevis översiktligt mot bakgrund av att utskottet tidigare och senast hösten 2007 utförligt behandlat de aktuella frågorna (bet. 2007/08:FiU7).

Utskottets överväganden

Miljöhänsyn vid upphandling

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om krav på miljöhänsyn vid offentlig upphandling. Regeringen bereder för närvarande Upphandlingsutredningens slutbetänkande om bl.a. miljöhänsyn vid upphandling. Utskottet anser att det pågående beredningsarbetet inte bör föregripas och avstyrker därför flera motionsyrkanden om miljökrav vid upphandling. Ett motionsyrkande om upphandling av miljöbilar avstyrks med hänvisning till att regeringen i januari 2009 infört skärpta krav på detta område.

Jämför reservationerna 1 (v) och 2 (mp).

Motionerna

I *motion 2008/09:Fi231* av Olle Thorell (s) framförs att staten och dess myndigheter och de leverantörer de använder sig av är stora inköpare av varor, inte minst livsmedel, och att de borde vara ett föredöme när det gäller att inte köpa in hotade arter av fisk och skaldjur. Enligt motionären bör stat och myndigheter inte få köpa in de arter som finns med på WWF:s och Artdatabankens röda lista över hotade skaldjurs- och fiskarter, och regeringen bör ta initiativ till ett inköpsstopp för hotad fisk inom staten och dess myndigheter.

I *motion 2008/09:Fi284* av Olle Thorell (s) anför motionären att regelverket för upphandling bör vara tydligt och inte lämna någon tvivel om att en upphandlande myndighet som t.ex. en kommun ska ha med miljöhänsyn som krav vid en upphandling. Enligt motionären ska kraven inte bara gälla de färdiga produkterna eller tjänsterna utan även miljöeffekterna under hela upphandlingskedjan.

I *motion 2008/09:MJ228* av Helena Leander (mp) yrkande 3 framförs att upphandlande enheter bör använda sig av den makt som den offentliga livsmedelsupphandlingen ger i kraft av sina stora volymer. På samma sätt som det finns krav på en andel ekologiskt producerad mat, och på samma sätt som vissa kommuner har krav om en ökad andel rättvisemärkta produkter borde, enligt motionären, den offentliga upphandlingen kunna användas för att styra mot minskad animaliekonsumtion, t.ex. genom att öka de vegetariska inslagen i mathållningen i fängelser, försvaret m.m.

I *motion 2008/09:MJ459* av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 7 anförts att upphandlingen bör klimatanpassas genom att det vid upphandlingar tas hänsyn till koldioxidutsläpp och avstånd, i syfte att minska transporterna. Enligt motionärerna motverkas arbetet för hållbar utveckling och minskade

klimatutsläpp av de EG-rättsliga principerna om icke-diskriminering, lika-behandling samt fri rörlighet för varor och tjänster. Motionärerna menar att regeringen, inom EU:s regelverk, bör verka för att det inom offentlig upphandling ska vara möjligt att ta hänsyn till koldioxidutsläpp och avstånd.

I *motion 2008/09:N440* av Tina Ehn m.fl. (mp) yrkande 11 anför motionärerna att miljöbilar ska utgöra minst 90 % av statens och de statliga företagens bilinköp och att inköp av biogasbilar bör prioriteras.

Tidigare behandling

Finansutskottet behandlade motioner om miljöhänsyn vid offentlig upphandling senast hösten 2007 (bet. 2007/08:FiU7). Utskottet noterade då att Upphandlingsutredningen i sitt slutbetänkande (SOU 2006:28) föreslår att bestämmelser förs in i LOU, enligt vilka upphandlande enheter bör ställa bl.a. miljökrav eller sociala krav vid upphandling, i den utsträckning det är påkallat med hänsyn till upphandlingens art. Samtliga motionsyrkanden avstyrktes med hänvisning till att beredning av Upphandlingsutredningens slutbetänkande pågick i Regeringskansliet.

Vissa kompletterande uppgifter

Den nya lagen (2007:1091) om offentlig upphandling som trädde i kraft den 1 januari 2008 innehåller bestämmelser om tekniska specifikationer och särskilda kontraktsvillkor. Av lagens 6 kap. 3 § framgår att en upphandlande myndighet får ställa prestanda- och funktionskrav som avser miljöegenskaper, och av 6 kap. 7 § framgår att sådana krav kan ställas så att de motsvarar t.ex. en allmänt tillgänglig miljömärkning. Av lagens 6 kap. 13 § framgår att en upphandlande myndighet får ställa bl.a. särskilda miljömässiga villkor för hur ett kontrakt ska fullgöras. Enligt uppgifter från Finansdepartementet pågår fortsatt beredning av Upphandlingsutredningens förslag i Regeringskansliet, men det är i nuläget osäkert när ytterligare lagstiftningsförslag om miljökrav vid upphandling kommer att kunna lämnas.

Konkurrensverket publicerade i juni 2008 en skrift om miljökrav i offentlig upphandling i syfte att ge upphandlare underlag för att ställa relevanta miljökrav i enlighet med upphandlingsreglerna.

I januari 2009 publicerades en forskningsrapport från Konkurrensverket som tar upp frågan om miljökrav vid upphandlingar. Enligt rapporten finns det både för- och nackdelar med att använda miljökrav i upphandlingar som ett miljöpolitiskt styrmedel jämfört med andra alternativa instrument. Ur kostnadseffektivitetssynpunkt kan miljökrav vid upphandling betraktas som ett trubbigt miljöpolitiskt instrument, enligt forskarna. De menar att ekonomiska styrmedel som miljöskatter, miljöavgifter och subventioner ofta kan vara mer kostnadseffektiva, samtidigt som miljökrav vid upphandling ibland kan utgöra ett komplement till sådana ekonomiska styrmedel.

När det gäller upphandling av miljöbilar, vilket tas upp i motion 2008/09: N440 (mp) yrkande 11, antog regeringen i januari 2009 en ny förordning om miljö- och trafiksäkerhetskrav för myndigheters bilar och bilresor (2009:1). Enligt förordningens 5 § ska enligt huvudregeln alla de bilar som köps in eller hyrs av myndigheter vara miljöbilar. Av förordningens 14 § framgår att myndigheterna ska se till att de bilar som myndigheten använder och som är utrustade med teknik för drift helt eller delvis med förnybara bränslen i största möjliga utsträckning drivs med sådana bränslen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar inledningsvis, liksom tidigare, att gällande regler gör det möjligt att ställa miljökrav vid upphandlingar. Dessutom pågår inom Regeringskansliet beredning av Upphandlingsutredningens slutbetänkande. I slutbetänkandet föreslås att upphandlande enheter bör ställa bl.a. miljökrav i den utsträckning det är påkallat med hänsyn till upphandlingens art. Enligt utskottets mening bör det pågående beredningsarbetet inte föregripas genom några initiativ från riksdagens sida. Motionerna Fi231 (s), Fi284 (s), MJ228 (mp) yrkande 3 och MJ459 (v) yrkande 7 avstyrks därför.

När det gäller statliga inköp av miljöbilar konstaterar utskottet att det i 5 § förordningen (2009:1) om miljö- och trafiksäkerhetskrav för myndigheters bilar och bilresor föreskrivs att de personbilar som köps in eller hyrs som huvudregel ska vara miljöbilar. Detta innebär mer omfattande miljökrav jämfört med den tidigare förordningen från 2004, vars 8 § föreskrev att minst 85 % av inköpta eller hyrda personbilar som huvudregel skulle vara miljöbilar. Utskottet välkomnar att regeringen har höjt ambitionerna på detta område och anser inte att några ytterligare åtgärder från riksdagens sida är påkallade. Därmed avstyrks motion N440 (mp) yrkande 11.

Kundvalssystem i kommunal verksamhet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår en motion om kundvalsmodeller i kommunal verksamhet. Motionen avstyrks av utskottet med hänvisning till att de frågor som motionären tar upp har behandlats i den nyligen införda lagen (2008:962) om valfrihetssystem.

Jämför reservation 3 (v).

Motionen

I motion 2008/09:Fi205 av Mats Gerdau (m) yrkandena 1 och 2 anförs att kundvalsmodeller har fungerat väl i kommunal verksamhet men att det uppkommit tvivel huruvida den är förenlig med LOU. Enligt motionären bör

en översyn av LOU göras för att undanröja alla hinder för kundvalsmodeller i offentlig verksamhet, samtidigt som stöd i form av t.ex. utbildning bör erbjudas de kommuner som vill använda kundvalsmodeller.

Tidigare behandling

Liknande motionsyrkanden behandlades av finansutskottet våren 2007 (bet. 2006/07:FiU13). Med hänvisning till att frågan om LOU:s tillämpning på kundvalssystem var föremål för beredning inom Regeringskansliet avstyrkte utskottet de då aktuella motionsyrkandena (bet. 2006/07:FiU13 s. 16).

Vissa kompletterande uppgifter

En ny lag om valfrihetssystem behandlades i riksdagen hösten 2008 och trädde i kraft den 1 januari 2009 (prop. 2008/09:29, bet. 2008/09:SoU5). Finansutskottet yttrade sig över lagförslaget och noterade bl.a. att den föreslagna lagen syftade till att tydliggöra rättsläget och underlätta för kommuner som vill öka valfriheten inom sina verksamheter. Utskottet noterade också att det i propositionen redogjordes för hur den nya lagstiftningen förhöll sig till LOU och tillstyrkte förslaget till lag om valfrihetssystem (ytr. 2008/09:FiU3y). En avvikande mening (s, v, mp) fanns i yttrandet.

Konkurrensverket är ansvarig tillsynsmyndighet enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem och har utarbetat informationsmaterial som finns tillgängligt på myndighetens webbplats (www.kkv.se).

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att frågan om LOU:s förenlighet med sådana kundvalsmodeller som omfattas av lagen (2008:962) om valfrihetssystem har behandlats i förarbetena till denna lag (prop. 2008/09:29). Enligt utskottets bedömning innebär den nya lagen om valfrihetssystem att rättsläget tydliggörs och att användningen av kundvalsmodeller underlättas. Vidare noterar utskottet att Konkurrensverket har utarbetat informationsmaterial om valfrihetssystem och det nya regelverket. Motionen får med detta anses tillgodosedd. Utskottet avstyrker därför motion Fi205 (m) yrkandena 1 och 2.

Åtgärder mot diskriminering

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om åtgärder mot diskriminering vid offentlig upphandling och om antidiskrimineringsklausuler. Motionsyrkanden om åtgärder mot diskriminering avstyrks eftersom utskottet anser att det i första hand är den ansvariga tillsynsmyndigheten som bör vaka över att diskriminering inte förekommer och vidta åtgärder när det bedöms befogat. Något initiativ från utskottets sida bedöms inte som påkallat. Ett motionsyrkande om ökad användning av antidiskrimineringsklausuler avstyrks. En myndighetsrapport har uppmärksammat problem med tillämpningen av de nu gällande reglerna om antidiskrimineringsklausuler. Utskottet ställer sig därför tveksamt till att utöka det nuvarande regelverkets tillämpningsområde och avstyrker motionsyrkandet.

Jämför reservation 4 (v, mp).

Motionerna

I *motion 2008/09:N343* av Désirée Pethrus Engström (kd) yrkande 1 framför motionären att lagen om offentlig upphandling (LOU) efterlevs dåligt inom den offentliga sektorn och att många beställare genomför direktupphandlingar där invandrarföretag ofta blir bortsorterade eftersom de sällan är särskilt etablerade. Enligt motionären är kännedomen om LOU också låg bland många invandrarföretag, vilket gör att många av dem låter bli att lämna anbud, och konsekvenserna av detta bör enligt motionären ses över.

I *motion 2008/09:A402* av Maria Wetterstrand m.fl. (mp) yrkande 23 anförs att regeringen bör anta en förordning om att antidiskrimineringsklausuler ska införas i och tillämpas vid alla offentliga upphandlingar. Motionärerna föreslår vidare att en funktion för att stötta myndigheter i detta arbete bör inrättas i Finansdepartementet och att motsvarande uppdrag i fråga om kommuners upphandling läggs på en annan myndighet.

I yrkande 24 i samma motion framför motionärerna att ett utvecklingsarbete måste inledas inom offentlig förvaltning för att göra upphandlingsförfarandet mer tillgängligt för alla företagare, bl.a. för att personer som inte har svenska som modersmål inte ska missgynnas av ett onödigt krångligt och svårbegripligt förfarande.

Vissa kompletterande uppgifter

Regeringen beslutade i april 2006 om en förordning om antidiskrimineringsvillkor i upphandlingskontrakt. I förordningen slås det fast att de 30 största statliga myndigheterna ska föra in ett antidiskrimineringsvillkor i sina upphandlingskontrakt som ska ha till ändamål att motverka diskrimi-

nering i den verksamhet som regleras i avtalet. Konkurrensverket har också utfärdat allmänna råd om tillämpningen av förordningen (KKVFS 2008:1) som bl.a. innehåller förslag till antidiskrimineringsklausuler.

Konkurrensverket har också utvärderat regeringens förordning om antidiskrimineringsvillkor och myndighetens allmänna råd. I en skrivelse till regeringen i december 2008 uppger Konkurrensverket att antidiskrimineringsvillkor har anammats av i stort sett samtliga berörda myndigheter. Samtidigt framkommer det att ett stort antal myndigheter bryter mot förordningens krav på uppföljning av villkoren. Sammantaget finner Konkurrensverket att förordningen inte har tillämpats på ett sätt som gör att den är effektiv för att motverka diskriminering hos leverantörerna och att den bör upphävas (Konkurrensverket, skrivelse till regeringen den 22 december 2008).

Utskottets ställningstagande

Enligt utskottets mening är det viktigt att upphandlingar genomförs på ett sätt som inte utestänger eller missgynnar t.ex. personer som inte har svenska som modersmål. Att leverantörer ska behandlas likvärdigt är en av grundbultarna i regelverket för upphandlingar, och diskriminerande behandling strider därmed mot gällande lagstiftning. Utskottet anser att den myndighet som ansvarar för tillsynen över regelefterlevnad på detta område – Konkurrensverket – i första hand bör vaka över att diskriminering inte förekommer och vidta åtgärder när det bedöms vara befogat. Något initiativ från riksdagens sida bedöms inte vara påkallat. Utskottet avstyrker därmed motionerna N343 (kd) yrkande 1 och A402 (mp) yrkande 24.

När det gäller frågan om antidiskrimineringsklausuler noterar utskottet att den ansvariga tillsynsmyndigheten Konkurrensverket har framfört kritik mot den nuvarande klausulen och förordat att denna bör upphävas. Det har i detta sammanhang framförts att förordningen om antidiskrimineringsvillkor inte har tillämpats på ett sätt som motverkat diskriminering. Tillämpningen av den nuvarande bestämmelsen har sålunda varit problematisk, enligt myndighetens bedömning. Mot denna bakgrund ställer sig utskottet tveksamt till att utöka den nuvarande förordningens tillämpningsområde på det sätt som förordas i motion A402 (mp) yrkande 23, särskilt med hänsyn till att den ansvariga tillsynsmyndigheten i stället har förordat att förordningen bör upphävas. Därmed avstyrker utskottet motion A402 (mp) yrkande 23.

Krav på sociala hänsyn och kollektivavtal vid upphandling samt ratificering av ILO:s konvention 94

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om sociala krav och krav på kollektivavtal vid upphandling samt om ratificering av ILO:s konvention 94. Regeringen bereder för närvarande Upphandlingsutredningens slutbetänkande om bl.a. sociala krav vid upphandling. Utskottet anser att det pågående beredningsarbetet inte bör föregripas och avstyrker därför flera motionsyrkanden om sociala krav vid upphandling. När det gäller krav på kollektivavtal anser utskottet inte att det framstår som lämpligt att införa sådana krav i svensk upphandlingslagstiftning eftersom sådana krav tidigare har underkänts av såväl svenska domstolar som EG-domstolen. Motioner om krav på kollektivavtal vid upphandling avstyrks därför. Utskottet avstyrker även motionsyrkanden om en ratificering av ILO:s konvention 94. Utskottet noterar att frågan om konventionens förenlighet med EG-rätten är komplicerad och finner att det inte framstår som lämpligt att ratificera en konvention som kan strida mot gemenskapsrätten.

Jämför reservation 5 (s, v, mp).

Motionerna

I *motion 2008/09:A345* av Josefin Brink m.fl. (v) yrkande 4 framför motionärerna att regeringen bör återkomma med lagförslag som innebär att kollektivavtal kan och ska krävas vid all offentlig upphandling.

I samma motions yrkande 5 anförs att Sverige bör ratificera ILO:s konvention nummer 94.

I *motion 2008/09:Fi215* av Lennart Axelsson (s) anförs att det är viktigt att regeringen tar initiativ för att ytterligare stimulera till ett ökat användande av rättvisemärkta produkter i allmänhet och när det gäller offentliga myndigheter och organisationer i synnerhet.

I *motion 2008/09:Fi230* av Fredrik Olovsson (s) yrkande 2 framför motionären att den gemensamma upphandlingen även bör användas för att förstärka sociala villkor, bl.a. genom att det införs rättigheter för fackliga organisationer att delta vid upphandlingen, i enlighet med förhandlingsskyldigheten i medbestämmandelagen (MBL). Dessutom anser motionären att Sverige bör ratificera ILO:s konvention 94.

I *motion 2008/09:Fi232* av Jennie Nilsson (s) anför motionären att det är viktigt att arbetsgivaren har en dialog med berörda fackliga organisationer vid upphandlingar och att lagen om offentlig upphandling bör innefatta möjlighet till ökad yttranderätt för fackliga organisationer.

I *motion 2008/09:Fi233* av Ann-Christin Ahlberg (s) anförs att upphandlingar alltid bör innehålla villkor som rör t.ex. arbetstid, löner och andra arbetsvillkor och att Sverige bör ratificera ILO:s konvention 94 samt beakta rätten till heltid som ett delkrav i upphandlingar.

I *motion 2008/09:Fi236* av Kerstin Haglö m.fl. (s) anförs att lagen om offentlig upphandling bör ändras så att krav på svenska kollektivavtal tydligt anges och att Sverige bör ratificera ILO:s konvention 94.

I *motion 2008/09:Fi241* av Gunilla Carlsson i Hisings Backa och Claes-Göran Brandin (s) anför motionärerna att offentlig upphandling kan och bör användas som ett verktyg för att vidmakthålla och främja sociala förbättringar i samhället. Enligt motionärerna bör Sverige införa regler om rätt för fackliga organisationer att delta vid upphandlingstillfällen och om en skyldighet för den upphandlande enheten att se till att leverantörer tillämpar de löner och andra anställningsvillkor som allmänt gäller för arbetet i branschen och på orten där arbetet ska utföras. Motionärerna anser att Sverige bör ratificera ILO:s konvention 94 för att sådana sociala hänsynstaganden ska kunna få större betydelse vid upphandling.

I *motion 2008/09:Fi248* av Ronny Olander m.fl. (s) anför motionärerna att det vid bedömningen av anbud vid offentlig upphandling bör tas hänsyn till om villkoren för de anställda ligger i nivå med den bransch som upphandlingen berör. Detta bör enligt motionärerna gälla löner, försäkringar, sociala förmåner och arbetsmiljö.

I *motion 2008/09:Fi250* av Christina Axelsson och Anders Karlsson (s) yrkande 1 anför motionärerna att företag från andra länder som utför tjänster och entreprenader i Sverige ska göra det på samma villkor som gäller för svenska företag, så att konkurrensen blir likvärdig. När det gäller möjligheten att kräva kollektivavtal vid offentlig upphandling anser motionärerna att upphandlingslagstiftningen behöver förtydligas för att motverka social dumpning och för att trygga goda arbetsvillkor för anställda hos leverantörer och underleverantörer och att EG-rätten numera inte uppställer några rättsliga hinder mot att ställa sociala krav som t.ex. krav på kollektivavtal vid upphandling. Motionärerna anser därför att regeringen bör säkerställa att kollektivavtal kan och ska krävas vid all offentlig upphandling.

I samma motions yrkande 2 framförs att ILO:s konvention 94 slår fast att offentliga myndigheters upphandling ska innehålla klausuler som garanterar arbetare löner, arbetstid och andra arbetsvillkor som inte är mindre förmånliga än de som finns i kollektivavtal för arbete av samma sort i den bransch och i det område där arbetet utförs. Enligt motionärerna skulle en ratificering av ILO:s konvention 94, liksom ett krav på kollektivavtal vid upphandling, kraftigt förbättra möjligheterna att motverka social dumpning eftersom företag som konkurrerar med hjälp av dåliga villkor för sin personal då utestängs från offentliga upphandlingar. Motionärerna anser att Sverige bör ratificera konventionen.

I yrkande 3 i samma motion anför motionärerna att regeringen bör verka inom EU för att undanröja de eventuella hindren inom EG-rätten mot att kunna ställa krav på kollektivavtal vid offentlig upphandling.

I *motion 2008/09:Fi268* av Sylvia Lindgren och Börje Vestlund (s) anföras att Sverige ska ha en stor öppenhet i fråga om att ge företag från andra länder möjlighet att utföra tjänster och entreprenader i Sverige men att detta ska ske på samma villkor som gäller för svenska företag så att konkurrensen inte snedvrids. Motionärerna anser att det i lagen om offentlig upphandling uttryckligen ska framgå att leverantörer till stat, landsting och kommuner och de underleverantörer som dessa använder sig av ska följa gällande svenska kollektivavtal och att Sverige bör ratificera ILO:s konvention 94.

I *motion 2008/09:Fi269* av Bo Bernhardson och Margareta Persson (s) yrkande 2 anför motionärerna att staten och dess myndigheter regelmässigt bör ställa krav på kollektivavtalsenliga villkor vid upphandling och att riksdagen bör tydliggöra att sådana krav inte står i strid med svensk lagstiftning eller EU-regler.

I *motion 2008/09:Fi278* av Ulf Holm och Mikaela Valtersson (mp) framförs att de befintliga upphandlingsreglerna redan medger att sociala krav ställs vid upphandling och att upphandling kan utformas så att t.ex. angelägna arbetsmarknadspolitiska intressen främjas genom krav på att leverantörer anställer arbetslösa, personer med funktionshinder eller vidtar åtgärder för att främja jämställdhet och mångfald. Motionärerna anser att riksdagen bör tydliggöra att dessa möjligheter finns inom ramen för existerande lagstiftning.

I *motion 2008/09:Fi281* av Hans Stenberg och Susanne Eberstein (s) anföras att hänsyn bör tas till de anställdas villkor när anbud bedöms vid offentlig upphandling. Enligt motionärerna bör villkoren för de anställda vad gäller löner, försäkringar, sociala förmåner och arbetsmiljö ligga i nivå med den bransch som upphandlingen avser.

I *motion 2008/09:Fi290* av Inger Davidson (kd) betonar motionären vikt av att ställa krav på produkters tillgänglighet för personer med funktionsnedsättningar vid offentliga upphandlingar. Enligt motionären är det angeläget att den nya lagen, med de möjligheter att ställa sådana krav som framgår av t.ex. bestämmelsen i 6 kap. 1 §, tillämpas så att personer med funktionsnedsättning kan få den hjälp som de har rätt till. Motionären anser att regeringen bör vidta åtgärder för att säkerställa att den nya lagen nyttjas i största möjliga utsträckning så att lagändringen så snabbt som möjligt får effekt i människors vardag.

I *motion 2008/09:C261* av Jan Lindholm m.fl. (mp) yrkande 3 anför motionärerna att den offentliga sektorn kan ställa krav i sina upphandlingar på att möjliga leverantörer visar att de i sin tur inte köper in från företag som är inblandade i oetisk reklam riktad till barn. Enligt motionärerna bör staten använda sitt inflytande för att ställa långtgående krav på

möjliga leverantörer att de inte direkt eller indirekt stöder reklam riktad till barn om ohälsosamma matvanor och uppmuntra kommuner och lands-ting att göra detsamma i sina upphandlingar.

Tidigare behandling

Utskottet har senast i betänkande 2007/08:FiU7 behandlat motionsyrkan- den om sociala krav och krav på kollektivavtal vid upphandling samt om ratificering av ILO-konvention 94. Med hänvisning till att frågan är under beredning i Regeringskansliet avstyrkte utskottet de då aktuella motionerna.

I samma betänkande tillstyrkte finansutskottet regeringens förslag till ny lag om offentlig upphandling. Den nya lagen (2007:1091) om offentlig upp- handling som trädde i kraft den 1 januari 2008 innehåller bestämmelser om särskilda kontraktsvillkor i lagens 6 kap. 13 §, där det föreskrivs att en upphandlande myndighet får ställa bl.a. särskilda sociala villkor för hur ett kontrakt ska fullgöras.

Vad gäller ratificering av ILO:s konvention 94 har denna fråga tagits upp under våren 2009 i arbetsmarknadsutskottets betänkande 2008/09:AU7 (Arbetsrätt). Arbetsmarknadsutskottet noterar att ILO:s konvention 94 tas upp i den s.k. Lavalutredningens betänkande (SOU 2008:123) och att utred- ningen anser att den rättsliga situationen i fråga om konventionens förhål- lande till EG-rätten är komplicerad (bet. 2008/09:AU7 s. 27–28). Arbetsmarknadsutskottet konstaterar att frågan om en eventuell konflikt mellan ILO:s regelsystem och EG-rätten har uppmärksamats inom såväl ILO som EU och att det därför inte finns anledning för utskottet att för- orda något initiativ i saken. Utskottet uttalar även att det enligt Upphand- lingsutredningens slutbetänkande får anses osäkert om en tillämpning av de krav som ILO:s konvention 94 ställer är förenliga med bl.a. EG-direkti- ven om offentlig upphandling. Utskottet avstyrker med detta motioner om en svensk ratificering av ILO:s konvention 94 (bet. 2008/09:AU7 s. 29). Kammaren biföll utskottets förslag.

När det gäller frågor om specifika upphandlingskrav vid statlig upphand- ling, som tas upp i motionerna Fi215 (s) och C261 (mp) yrkande 3, har utskottet under hösten 2007 behandlat motionsyrkanden med krav på att Regeringskansliet respektive staten bör ställa vissa särskilda krav vid upp- handlingar. Utskottet uttalade att man utgick från att sådana krav ställdes när det är motiverat och avstyrkte de då aktuella motionsyrkandena (bet. 2007/08:FiU7 s. 26–27).

Vissa kompletterande uppgifter

Upphandlingsutredningen uttalar i sitt slutbetänkande att det får anses osä- kert om en tillämpning av de krav som ställs i ILO-konventionen är förenliga med upphandlingsdirektiven och andra gemenskapsrättsliga reg- ler. Utredningen tar inte ställning till huruvida en svensk ratifikation av konventionen ändå kan vara lämplig (SOU 2006:28 s. 362 f.).

Utredningens slutbetänkande bereds enligt uppgift från Finansdepartementet fortfarande inom Regeringskansliet. Det är i nuläget osäkert när ytterligare lagstiftningsförslag om sociala krav vid upphandling kommer att kunna lämnas. När det gäller frågan om krav på kollektivavtal vid upphandling bereds för närvarande inte något förslag på detta område inom Regeringskansliet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar inledningsvis, liksom tidigare, att nuvarande lagstiftning gör det möjligt att ställa t.ex. krav av social karaktär vid upphandlingar. Dessutom pågår inom Regeringskansliet beredning av Upphandlingsutredningens slutbetänkande. I slutbetänkandet föreslås att upphandlande enheter bör ställa bl.a. sociala krav i den utsträckning det är påkallat med hänsyn till upphandlingens art. Enligt utskottets mening bör det pågående beredningsarbetet inte föregripas genom några initiativ från riksdagens sida. Mot bakgrund av det pågående beredningsarbetet anser utskottet inte heller att det framstår som påkallat att riksdagen nu uttalar sig om hur omfattande sociala krav som kan ställas vid upphandlingar. Med detta avstyrks motionerna Fi215 (s), Fi232 (s), Fi248 (s), Fi278 (mp) och Fi281 (s).

När det gäller krav på kollektivavtal vid upphandling noterar utskottet att frågan har prövats rättsligt och att det enligt förvaltningsdomstolar ansetts strida mot upphandlingsreglerna (se t.ex. mål 2434-05 från Länsrätten i Hallands län). Utskottet noterar även att EG-domstolen har prövat tillåtligheten av vissa krav på kollektivavtal vid upphandlingar i det s.k. Ruffertmålet (mål C-346/06). Domstolen fann att sådana krav stred mot gemenskapsrätten. Mot denna bakgrund anser utskottet inte att det framstår som lämpligt att ta initiativ till att införa krav på kollektivavtal i svensk upphandlingslagstiftning. Frågan om en svensk ratificering av ILO:s konvention 94 har enligt utskottets mening ett tydligt samband med frågan om krav på kollektivavtal vid upphandling. Utskottet noterar i denna del att såväl Upphandlingsutredningen som den s.k. Lavalutredningen anser att det råder en osäkerhet vad gäller förhållandet mellan konventionens regler och EG-rätten. Vidare noterar utskottet att arbetsmarknadsutskottet har avstyrkt motioner om en svensk ratificering av ILO:s konvention 94 med hänvisning till den rådande osäkerheten om förhållandet mellan konventionen och gemenskapsrätten. Enligt utskottets mening framstår det inte som lämpligt att vidta åtgärder för att ratificera en konvention vars regler kan strida mot gemenskapsrätten. Motionsyrkanden med krav på en sådan ratificering avstyrks därför.

Med det sagda avstyrker utskottet motionerna A345 (v) yrkandena 4 och 5, Fi230 (s) yrkande 2, Fi233 (s), Fi236 (s), Fi241 (s), Fi250 (s) yrkandena 1–3, Fi268 (s) och Fi269 (s) yrkande 2.

När det gäller frågor om specifika upphandlingskrav avseende tillgänglighet eller etiska krav på leverantörer utgår utskottet, liksom tidigare, från att sådana krav ställs när det är motiverat. Utskottet anser inte att det finns skäl att ta några ytterligare initiativ från riksdagens sida. Därmed avstyrks motionerna Fi290 (kd) och C261 (mp) yrkande 3.

Resegaranti för tågresenärer

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår en motion om resegaranti för tågresenärer. Utskottet utgår från att de upphandlande enheterna ställer krav på t.ex. kompensation till resenärer när det är motiverat och anser inte att det behövs några initiativ på området från riksdagens sida. Motionen avstyrks därför.

Motionen

I *motion 2008/09:Fi242* av Staffan Danielsson och Åke Sandström (c) anför motionärerna att staten vid kommande upphandlingar av tågtrafik bör överväga att ange riktlinjer för kompensationen till resenärer vid betydande tågförseningar som beror på materielfel, lokfel, vagnsfel, signalfel, växelfel, ledningsfel, brofel eller andra fel hänförliga till Banverket eller tågoperatören. Enligt motionärerna innebär ett system med rimlig kompensation till drabbade resenärer även drivkrafter för berörda aktörer att hålla tidtabellen bättre.

Tidigare behandling

Som nämnts ovan behandlade utskottet under hösten 2007 motionsyrkanden med krav på att staten bör ställa vissa specifika krav vid upphandlingar. Utskottet uttalade att man utgick från att sådana krav ställdes när det är motiverat och avstyrkte de då aktuella motionsyrkandena (bet. 2007/08:FiU7 s. 26–27).

Vissa kompletterande uppgifter

När det gäller förseningar vid flygresor finns det regler på EU-nivå i förordningen 261/2004/EG¹ som föreskriver att viss specificerad kompensation ska ges till passagerare som drabbas av försenade eller inställda flyg.

¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 261/2004 av den 11 februari 2004 om fastställande av gemensamma regler om kompensation och assistans till passagerare vid nekad ombordstigning och inställda eller kraftigt försenade flygningar och om upphävande av förordning (EEG) nr 295/91 (EUT L 46, 17.2.2004 s. 1–8).

Motsvarande regler finns dock inte för tågresor. Däremot finns i SJ:s nu gällande resevillkor bestämmelser om att resenärer kan ha rätt till ersättning när tåg blir försenade.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar inledningsvis att befintliga, vanligt förekommande resevillkor vid tågtrafik ger resenärer rätt till viss kompensation för olägenheter vid förseningar. I övrigt utgår utskottet från att krav på t.ex. kompensation av tågpassagerare ställs vid upphandlingar när det är motiverat. Utskottet anser inte att det finns skäl att ta några ytterligare initiativ från riksdagens sida och avstyrker därmed motion Fi242 (c).

Lokal upphandling samt små och medelstora företags möjligheter att medverka vid upphandling

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om lokal upphandling och om små och medelstora företags möjligheter att medverka vid upphandling. Utskottet anser, liksom tidigare, att gällande regler ger möjligheter att utforma upphandlingar så att mindre företag kan medverka och att det ankommer på de upphandlande enheterna att tillvarata dessa möjligheter. Enligt utskottets bedömning är det inte påkallat med något initiativ från riksdagens sida, och yrkanden om små och medelstora företags medverkan vid upphandlingar avstyrks därför. Utskottet avstyrker även motionsyrkanden om lokal upphandling, med hänvisning till att upphandlingskrav på att produkter t.ex. ska ha producerats lokalt eller enligt svenska normer skulle strida mot såväl svensk rätt som grundläggande EG-regler.

Jämför reservationerna 6 (s), 7 (v) och 8 (mp).

Motionerna

I *motion 2008/09:Fi220* av Jan Ericson (m) anförs att lagen om offentlig upphandling behöver ses över i syfte att minska risken att små företag missgynnas vid offentlig upphandling.

I *motion 2008/09:Fi230* av Fredrik Olovsson (s) yrkande 1 framförs att den offentliga upphandlingen i större utsträckning kan organiseras så att små och medelstora företag får en reell möjlighet att delta. Motionären anser att stora centraliserade och samordnade upphandlingar i ramavtal riskerar att leda fram till ett läge där konkurrensen i realiteten sätts ur spel eftersom enbart ett fåtal stora aktörer kan ge anbud. Upphandlingen kan

därmed leda till sämre konkurrens och långsiktigt högre kostnader för skattebetalarna. Enligt motionären bör regeringen ge myndigheterna i uppdrag att se över upphandlingen i detta perspektiv för att stärka konkurrensen.

I *motion 2008/09:Fi246* av Cecilia Widegren (m) anförs att bestämmelserna om offentlig upphandling måste ses över så att det blir möjligt för upphandlare att ställa krav på att svenska produktionsregler för livsmedel följs av leverantörerna.

I *motion 2008/09:Fi249* av Christina Axelsson (s) anför motionären att regeringen lägger alltför stor vikt vid de tekniska lösningarna och att det bör finnas konkreta förslag för att verkligen effektivisera den offentliga upphandlingen. Enligt motionären behövs detta för att säkerställa beställarkompetens och tillförsäkra god kunskap hos upphandlande myndigheter och enheter. Motionären anser att man bör poängtera behovet av forskning och spridning av nya rön om upphandling samt att det bör tas fram en strategi för att sprida information om offentlig upphandling. Dessutom anför motionären att det i lagen bör införas en uttrycklig bestämmelse om att en grupp av leverantörer kan återropa resurser hos leverantörer i gruppen eller hos andra företag så att tänkbara leverantörer förstår att de har denna möjlighet. Vidare anser motionären att små företag, kooperativ och sociala företag bör stimuleras att lämna anbud bl.a. genom att upphandlande myndigheter och enheter tillförsäkras god kunskap om bl.a. möjligheterna att dela upp anbud i flera mindre delar, och att Konkurrensverket bör ges i uppdrag att utöva tillsyn så att offentlig upphandling bedrivs effektivt utifrån medborgarnas perspektiv och för att skapa en fungerande marknad. Motionären anser dessutom att en upphandlad leverantör bör vara skyldig att se till att av denne anlitate underentreprenörer följer de sociala och miljömässiga kriterier som har uppställts vid upphandlingen.

I *motion 2008/09:Fi279* av Ulf Holm (mp) anför motionären att en centraliserad upphandling av arbetsprövnings-, arbetsrehabiliterings- och arbetsutbildnings- och arbetsförmedlingstjänster hos Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen skapar en risk för osund konkurrens där ett fåtal stora aktörer dominerar och mindre lokala aktörer, t.ex. sociala företag, missgynnas. Motionären anser att enkla och begripliga lokala upphandlingar från dessa myndigheters sida bör uppmuntras.

I *motion 2008/09:MJ340* av Annika Carlsson (c) yrkande 4 anför motionären att de som vill servera lokalt producerad mat, och som omfattas av upphandlingsregler, ska kunna göra det, och att EU:s upphandlingsregler för livsmedel möjliggör att produktionsmetoder för djur- och miljöomsorg beaktas. Att de av politiker styrda instanserna, såsom kommuner och landsting, bör gå före, som goda exempel, borde enligt motionären vara en självklarhet och är också en viktig del för att länen ska uppnå sina miljömål och för att arbeta i samma riktning som EU:s regionalpolitik. Vidare anför motionären att det vid livsmedelsupphandling ofta handlar om stora kvantiteter, som gör det svårt för lokala småföretagare att konkurrera, och att det måste finnas möjligheter att lägga anbud på del av en upphandling

för att göra det möjligt för fler företag att konkurrera till gagn för upphandlingen och det lokala näringslivet. Enligt motionären behöver upphandlingsreglerna också förtydligas så att krav på ursprung, livsbetingelser och närproduktion kan ställas vid upphandling.

I *motion 2008/09:N344* av Christer Adelsbo m.fl. (s) yrkande 4 anför motionärerna att det är viktigt att vid översynen av LOU tydliggöra möjligheterna att ta sociala hänsyn och att se till att lagstiftningen inte tolkas på ett sätt som är ogynnsamt för små kooperativa företag och gör att små företag får sämre möjligheter än stora företag att delta i upphandlingar.

I *motion 2008/09:N377* av Kent Persson m.fl. (v) yrkande 17 framförs att LOU bör tillämpas så att fler småföretag kan ta del av denna marknad. Motionärerna anser att de villkor och krav som ställs i förfrågningsunderlaget ska stå i proportion till kontraktets storlek och att ett villkor bör kunna vara att en viss procent av ett stort företags underleverantörer ska vara småföretag när det tar hem ett anbud. Innovativ upphandling, som innebär att det i en upphandling finns krav på teknikinnehåll och teknikutveckling som kräver en viss FoU-insats, bör användas i större utsträckning så att offentliga aktörer kan använda den offentliga upphandlingen för att driva utvecklingen framåt vad avser FoU, innovationer och teknikutveckling.

Tidigare behandling

När det gäller frågor om lokala hänsyn vid upphandling behandlade utskottet motionsyrkanden på detta område under hösten 2007. Utskottet hänvisade då till uttalanden vid tidigare behandling av liknande yrkanden i betänkandena 2006/07:FiU13, 2005/06:FiU19, 2004/05:FiU9 och 2001/02:FiU12. Av dessa uttalanden framgår att det inte är möjligt för en upphandlande enhet att ta lokala hänsyn vid offentlig upphandling, eftersom det strider mot såväl bestämmelserna i lagen om offentlig upphandling som mot upphandlingsdirektiven och de EG-rättsliga principerna om likabehandling och förbud mot diskriminering. Utskottet avstyrkte de aktuella motionsyrkandena (bet. 2007/08:FiU7 s. 34–35).

I samma betänkande behandlades även yrkanden om mindre företags möjlighet att delta i upphandlingar. Utskottet underströk vikten av att även små företag har möjlighet att lägga anbud i upphandlingar, samtidigt som det är angeläget att kommuner och landsting samordnar och effektiviserar sina upphandlingar. Utskottet noterade att det inom ramen för upphandlingsreglerna är möjligt att t.ex. dela upp en upphandling i mindre delar, och att den nya upphandlingslagstiftning som då tillstyrktes av utskottet innehöll bestämmelser som kunde underlätta för mindre företag. Med detta avstyrkte utskottet de då aktuella motionerna (bet. 2007/08:FiU7 s. 34–35).

Utskottet har även behandlat ett yrkande om återopande av andra leverantörers resurser, liknande det som tas upp i motion Fi249 (s), i samband med att utskottet behandlade förslag till ny upphandlingslagstiftning under hösten 2007. Utskottet noterade då att regeringen i lagrådsremissen om ny

LOU hade föreslagit bestämmelser om detta i 11 kap. 12 § LOU och i 11 kap. 5 § försörjningslagen. Lagrådet menade dock att det föreföll onödigt att i dessa bestämmelser ange att en grupp av leverantörer kan åberopa resurser hos leverantörerna i gruppen eller hos andra företag, eftersom det enligt Lagrådet redan framgick av andra bestämmelser i lagarna, som i propositionen motsvarades av 1 kap. 11 § i klassiska lagen och 1 kap. 30 § försörjningslagen (prop. 2006/07:128 s. 633). Utskottet delade Lagrådets bedömning och avstyrkte det då aktuella motionsyrkandet (bet. 2007/08:FiU7 s. 35).

Under hösten 2007 behandlade utskottet även frågan om leverantörers ansvar i de fall då dessa anlitar underleverantörer, som tas upp i motion Fi249 (s). Utskottet noterade då att regeringen i förarbetena till nuvarande LOU uttalat att leverantören ansvarar gentemot den upphandlande myndigheten för att åtagandena i upphandlingskontraktet uppfylls, och att detta gäller oavsett om leverantören själv utför uppgifterna eller om de utförs av underleverantörer som denne anlitar (prop. 2006/07:128 s. 350). Med hänvisning till detta avstyrkte utskottet det då aktuella motionsyrkandet (bet. 2007/08:FiU7 s. 37).

Vissa kompletterande uppgifter

I budgetpropositionen för 2008 anförde regeringen att en prioriterad uppgift i samband med sammanslagningen av NOU och Konkurrensverket är att öka förutsättningarna för små företag att delta i offentliga upphandlingar. Regeringen föreslog att Konkurrensverkets anslag ökas med 5 miljoner kronor årligen från 2008 för att effektivisera arbetet med offentlig upphandling och underlätta för små företag att delta i offentliga upphandlingar (prop. 2007/08:1 utg.omr. 24 s. 39). Riksdagen tillstyrkte regeringens förslag (bet. 2007/08:NU1).

I budgetpropositionen för 2009 föreslog regeringen att Konkurrensverket skulle ges ökade anslag, bl.a. 3 miljoner kronor årligen för att förstärka och utveckla informationsverksamheten vad gäller upphandlingsreglerna. Riksdagen tillstyrkte regeringens förslag (bet. 2008/09:NU1).

Konkurrensverket har under januari 2009 bl.a. tagit fram informationsmaterial och initierat rundabordssamtal med upphandlare och företagare i syfte att få fler små och medelstora företag att delta i offentliga upphandlingar.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser, liksom flera av motionärerna, att det är viktigt att även små företag kan delta i upphandlingar. Därför välkomnar utskottet särskilt att regeringen anslagit ökade medel till satsningar på detta område under 2008 och 2009. Samtidigt vill utskottet i detta sammanhang, liksom tidigare, understryka vikten av att kommuner och landsting kan samordna och effektivisera sina upphandlingar. Utskottet vidhåller sin tidigare uttryckta

uppfattning om möjligheterna att, inom ramen för gällande regelverk, utforma upphandlingar så att mindre företag får bättre möjligheter att inkomma med anbud. Enligt utskottets mening ankommer det på de upphandlande enheterna att tillvarata de möjligheter som finns enligt gällande regelverk. Något initiativ från riksdagens sida framstår inte som påkallat. Vidare noterar utskottet, liksom tidigare, att frågor om leverantörers ansvar för underleverantörer och om återopande av andra leverantörers resurser regleras inom ramen för nuvarande lagstiftning. Därmed avstyrks motionerna Fi220 (m), Fi230 (s) yrkande 1, Fi249 (s), Fi279 (mp), N344 (s) yrkande 4 och N377 (v) yrkande 17.

När det gäller möjligheter att vid upphandling ställa krav på att upphandlade livsmedelsprodukter ska vara lokalt producerade eller producerade enligt svenska regler får utskottet, liksom vid flera tidigare tillfällen, hänvisa till att det inte är möjligt för en upphandlande enhet att ta lokala hänsyn vid offentlig upphandling. Sådana krav skulle strida mot såväl bestämmelserna i lagen om offentlig upphandling som mot upphandlingsdirektiven och de grundläggande EG-rättsliga principerna om likabehandling och förbud mot diskriminering. Utskottet avstyrker därmed motionerna Fi246 (m) och MJ340 (c) yrkande 4.

Kommunal samverkan och upphandling av tjänster från kommunala bolag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om kommunal samverkan och upphandling av tjänster från kommunala bolag. Motionerna avstyrks med hänvisning till att frågan aktualiserar komplicerade juridiska överväganden, samtidigt som rättsläget kan komma att ändras med anledning av ett mål som nu behandlas i EG-domstolen. Utskottet anser därför inte att några ändringar i regelverket bör övervägas för närvarande.

Jämför reservation 9 (s, v).

Motionerna

I *motion 2008/09:Fi219* av Jan Ericson (m) framförs att många kommuner av praktiska skäl bedriver viss verksamhet såsom t.ex. avfallshantering i bolagsform, vanligtvis för att möjliggöra samverkan mellan flera kommuner. Enligt motionären tvingas kommuner enligt nuvarande upphandlingsregler att upphandla även verksamheter som man själv bedriver i bolagsform, vilket förhindrar effektiv samverkan mellan kommuner. Motio-

nären anser att de möjligheter till undantag från upphandlingsreglerna för kommunala bolag som EG-domstolen fastställt i den s.k. Teckaldomen bör införas även i Sverige.

I *motion 2008/09:Fi235* av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (s) framför motionärerna att kommuner och landsting kan tvingas upphandla egna verksamheter som de valt att driva i bolagsform, på grund av att Sverige saknar regler för undantag från LOU avseende köp från kommunala bolag. Samtidigt har bl.a. Finland infört regler som motsvarar EG-domstolens s.k. Teckalkriterier, vilket innebär att upphandlingsreglerna inte ska tillämpas på upphandling från enheter som formellt är fristående men ändå är knutna till den upphandlande enheten, och motionärerna anser att Sverige bör se över lagstiftningen i syfte att införa Teckalkriterierna även i Sverige.

I *motion 2008/09:Fi258* av Per Åsling (c) anføres att EG-domstolen i det s.k. Teckalmålet har konstaterat att vanliga upphandlingsregler inte behöver tillämpas vid köp från bolag med nära anknytning till den upphandlande enheten. Samtidigt måste svenska kommuner och landsting göra formella upphandlingar när de köper varor och tjänster från egna bolag. Enligt motionären bör Teckalkriterierna, som medger vissa undantag från upphandlingsreglerna i dessa sammanhang, föras in i den svenska upphandlingslagstiftningen.

I *motion 2008/09:Fi260* av Roland Bäckman (s) anføres att LOU till stora delar är bra men att det behövs en översyn av lagen där man belyser hur den bättre kan anpassas till mindre kommuners förhållanden. Dessutom anser motionären att regeringen bör ta initiativ till att se över den nationella lagstiftningen och införa undantag från LOU, så att kommuner och landsting inte tvingas upphandla egen verksamhet som man har valt att driva i bolagsform.

Vissa kompletterande uppgifter

EG-domstolen har i sin praxis ställt upp kriterier för när upphandlingsreglerna ska tillämpas vid köp mellan en kommun och ett kommunalt företag. Huvudregeln är att upphandlingsreglerna ska tillämpas även vid köp mellan kommuner eller landsting och kommunala eller landstingskommunala bolag. EG-domstolen har dock i flera fall, bl.a. i det s.k. Teckalmålet, fastställt att det finns ett utrymme för att undanta köp mellan kommun och kommunalt bolag från upphandlingsreglerna. Upphandling krävs inte när kommunen utövar samma kontroll över det kommunala bolaget som över sin egen verksamhet och bolaget utför huvuddelen av sin verksamhet för den eller de kommuner eller landsting som äger bolaget.²

I mars 2008 avgjorde Regeringsrätten det s.k. Sysavfallet som rörde kommunal samverkan kring avfallshantering (Regeringsrättens mål nr 172 till 175-06). Regeringsrätten fann att LOU inte medger att kommuner och

² Se t.ex. EG-domstolens mål C-107/98 *Teckal* och C-29/04 *Kommissionen mot Österrike*.

landsting utan formell upphandling köper varor och tjänster från sina egna bolag och hänvisade bl.a. till tidigare avgöranden från Regeringsrätten (referat RÅ 2000 ref. 60). Dessutom konstaterade Regeringsrätten att svensk lagstiftning inte innehåller några undantag motsvarande de s.k. Teckalkriterierna, och att dessa därför inte skulle tillämpas i det aktuella fallet. Regeringsrätten fann att de berörda kommunerna hade brutit mot LOU när de köpt in avfallshanterings tjänster från ett samägt konsortium utan föregående upphandling.

För närvarande bereds ett mål om kommunala inköp av avfallshanterings tjänster i EG-domstolen (mål C-480/06, Europeiska kommissionen mot Tyskland) där förhållandet mellan kommunal samverkan och upphandlingsreglerna återigen kommer att prövas av EG-domstolen. Det är i nuläget oklart när ett avgörande kan väntas och huruvida domen kommer att få några effekter på hur upphandlingsreglerna och Teckalkriterierna tolkas.

Utskottets ställningstagande

Frågan om upphandlingsreglernas tillämpning vid köp mellan kommunala bolag och kommuner aktualiserar, enligt utskottets mening, komplicerade juridiska överväganden. Dessutom noterar utskottet att den praxis som har utbildats inom gemenskapsrätten kan komma att påverkas av mål som nu behandlas i EG-domstolen. Mot denna bakgrund anser utskottet att det för närvarande inte är påkallat att ta initiativ till ändringar i regelverket. Motionerna Fi219 (m), Fi235 (s), Fi258 (c) och Fi260 (s) avstyrks.

Upphandling av hälso- och sjukvård

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om upphandling inom vård- och omsorgssektorn. Motionsyrkandena avstyrks eftersom utskottet bedömer att den nyligen införda lagen (2008:962) om valfrihetssystem möjliggör en ökad flexibilitet och mångfald bland utförare av bl.a. vård- och omsorgstjänster, och att något ytterligare initiativ från riksdagens sida inte framstår som behövligt.

Jämför reservation 10 (s).

Motionerna

I *motion 2008/09:Fi237* av Berit Andnor m.fl. (s) anför motionärerna att den nuvarande upphandlingslagstiftningen hindrar ökad mångfald på utförsidan inom vård- och omsorgssektorn och utgör ett inträdeshinder för

för små företag, kooperativ och idéburna verksamheter som utför välfärdstjänster. Enligt motionärerna bör därför sjukvården undantas från LOU:s tillämpningsområde.

I *motion 2008/09:Fi291* av Mona Sahlin m.fl. (s) yrkande 15 anför motionärerna att upphandling för det mesta är en mycket bra metod för att se till att skattebetalarnas pengar används på bästa sätt och stimulera effektivitet och nytänkande. Enligt motionärerna skiljer sig dock vård och omsorg i flera avseenden från t.ex. snöröjning, städning och IT-stöd. Inom vård och omsorg är kontinuitet ett stort värde i sig, ett värde som det är svårt att sätta pris på. Även skola och barnomsorg är verksamheter där kontinuitet är viktigt, och dessa upphandlas därför inte heller. Motionärerna föreslår att lagen om offentlig upphandling (LOU) inte ska tillämpas inom vård och omsorg på samma sätt som den inte tillämpas när det gäller barnomsorg och skola. Det bör enligt motionärerna vara kommunen och landstinget som utifrån lokala behov och möjliga partner avgör vilka aktörer som man ska samarbeta med.

I *motion 2008/09:Fi301* av Ulrika Karlsson i Uppsala (m) yrkande 1 anförs att det krävs förnyade upphandlingsregler för att möjliggöra verklig konkurrens och mångfald, särskilt inom sjukvården. Enligt motionären är det lagen om offentlig upphandling (LOU) som försvårar för framför allt mindre vårdbolag och motverkar mångfald genom att dess utformning premierar stora vårdbolag. Motionären anser att det behövs förnyade och mer verklighetsanpassade upphandlingsregler som skapar utrymme för verklig konkurrens och en bred mångfald där även mindre aktörer finns med.

I samma motions yrkande 3 framför motionären att det krävs en översyn av upphandlingsreglerna i LOU, framför allt 6 kap. LOU och bestämmelsen om tillämpningsområde i kapitlets 1 § 3 som stadgar att även hälso- och sjukvård ska lyda under dessa rigida upphandlingsregler. Motionären anser att hälso- och sjukvården inte bör omfattas av LOU.

Tidigare behandling

Utskottet har senast i betänkande 2007/08:FiU7 behandlat motioner om undantagande av hälso- och sjukvård, skol- och omsorgsverksamhet från LOU, liksom motioner om anpassning av LOU till hälso- och sjukvårdsverksamhet. Med hänvisning till att beredning pågick inom Regeringskansliet avseende regler för valfrihetssystem, avstyrkte utskottet de då aktuella motionerna (bet. 2007/08:FiU7 s. 42).

Som nämnts ovan behandlades en ny lag om valfrihetssystem i riksdagen hösten 2008, och den trädde i kraft den 1 januari 2009 (prop. 2008/09:29, bet. 2008/09:SoU5). I finansutskottets yttrande över lagförslaget noterade utskottet bl.a. att valfrihetssystem enligt den föreslagna lagen avsågs utgöra ett alternativ till offentlig upphandling enligt LOU avseende bl.a.

hälso- och sjukvårdstjänster samt omsorgs- och stödverksamhet för äldre och personer med funktionshinder. Utskottet tillstyrkte förslaget till lag om valfrihetssystem (ytr. 2008/09:FiU3y), med en avvikande mening (s, v, mp).

Vissa kompletterande uppgifter

När det gäller landstingen har regeringen föreslagit att valfrihetssystem enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem ska bli obligatoriskt i primärvården (prop. 2008/09:74). Detta lagförslag har tillstyrkts av socialutskottet (bet. 2008/09:SoU9) och bifallits av riksdagen i februari 2009.

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar att lagen (2008:962) om valfrihetssystem har införts och sedan den 1 januari 2009 kan tillämpas vid tillhandahållande av välfärdstjänster. Enligt utskottets mening möjliggör de nya reglerna en ökad mångfald och flexibilitet inom bl.a. hälso- och sjukvård. Utskottet ser därför inte något behov av ytterligare initiativ från riksdagens sida på detta område. Därmed avstyrks motionerna Fi237 (s), Fi291 (s) yrkande 15 och Fi301 (m) yrkandena 1 och 3.

Upphandling av tolktjänster

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om upphandling av tolktjänster. Utskottet menar, liksom tidigare, att de brister som påtalas i motionen inte torde lösas genom ändringar i upphandlingsförfarandet. Motionsyrkandet avstyrks därför.

Jämför reservation 11 (v).

Motionen

I *motion 2008/09:So212* av Elina Linna m.fl. (v) yrkande 1 anförs att tolktjänster är dåligt anpassade för lagen om offentlig upphandling och till och med riskerar att försämra kvaliteten på tolkningstjänster. Förra året motionerade Vänsterpartiet om en översyn av upphandling av tolktjänster, men motionärerna anser nu att utvecklingen under året har gått åt helt fel håll och att tolktjänster bör undantas från upphandling.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade ett motionsyrkande om en översyn av upphandlingen av tolktjänster hösten 2007 och underströk då vikten av att det finns tillgång till tolkning av hög kvalitet inom rättsväsendet, hälso- och sjukvår-

den och socialtjänsten. Samtidigt ansåg utskottet att de brister i tolktjänsters kvalitet som motionären påtalat inte torde kunna lösas genom ändringar i upphandlingsförfarandet i första hand. Utskottet avstyrkte därför det då aktuella motionsyrkandet (bet. 2007/08:FiU7 s. 42–43).

Vissa kompletterande uppgifter

Tolkning i domstol och vid myndighet regleras särskilt i flera lagar. Enligt 5 kap. 6 § rättegångsbalken ska en tolk anlitas vid rättegång i allmän domstol, om någon som ska höras inför rätten inte behärskar svenska. Om det saknas en särskild, till domstolen knuten tolk ska en lämplig person förordnas som tolk. I förvaltningsprocesslagen, som reglerar rättskipning i Regeringsrätten, kammarrätterna och länsrätterna, återfinns motsvarande bestämmelser i 50 §. Dessutom finns en regel om tolkhjälp i förvaltningslagen, som reglerar myndigheters ärendehandläggning. I lagens 8 § anges att myndigheten vid behov bör anlita tolk när man har att göra med någon som inte behärskar svenska språket eller är allvarligt hörsel- eller talskadad. Enligt lagens förarbeten bör personer som av olika skäl är i behov av tolk i sina kontakter med myndigheter få sådant bistånd i all rimlig utsträckning (prop. 1985/86:80 s. 27).

Kammarkollegiet anordnar prov och auktoriserar tolkar som rätts- respektive sjukvårdstolk och ger även ut en årlig förteckning över de auktoriserade tolkarna. De auktoriserade tolkarna har genomgått kunskapsprov och ska följa god tolksed i sitt arbete.

Utskottets ställningstagande

Principiellt delar utskottet, liksom tidigare, motionärernas uppfattning att det är viktigt att personer som har behov av tolkning vid kontakter med rättsväsendet, hälso- och sjukvården och socialtjänsten också får tolkhjälp av hög kvalitet. Utskottet vill dock återigen understryka att de problem som motionärerna påtalar inte torde lösas genom att upphandlingsreglerna ändras, eller genom att tolktjänster inte längre omfattas av dessa regler. De problem som motionärerna påtalar, t.ex. bristen på utbildade tolkar, kan inte hänföras till hur reglerna för upphandling av tolkar är utformade. Utskottet vill erinra om att upphandlingsreglerna är förfaranderegler som är till för att säkerställa att det allmännas medel används på ett effektivt sätt. Om det vid en upphandling har ställts krav på att auktoriserade tolkar ska användas i första hand, men merparten av de tolkar som används inte är auktoriserade, förefaller det som om det är tillgången på auktoriserade tolkar som är det främsta problemet. Detta kan inte i första hand avhjälpas genom förändringar i, eller undantag från, de förfaranderegler som styr upphandling av tolkar. Utskottet avstyrker därför motion So212 (v) yrkande 1.

Direktupphandling och upphandling under tröskelvärdena

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om direktupphandling och upphandling under tröskelvärdena. Utskottet anser att den pågående beredningen inom Regeringskansliet och pågående utredningsarbete inte bör föregripas. Motionerna avstyrks därför.

Motionerna

I *motion 2008/09:Fi239* av Gunnar Sandberg m.fl. (s) framför motionärerna att direktupphandlingar av mindre omfattande kontrakt har en rad fördelar och kan vara både tids- och kostnadseffektiva, samtidigt som det i dag är oklart när en upphandling är så liten till sin omfattning att direktupphandling får ske. Enligt motionärerna bör det i lagstiftningen tas in ett fast gränsvärde under vilket direktupphandling får ske, och gränsvärdet bör fastställas till 600 000 kr.

I *motion 2008/09:Fi257* av Per Åsling (c) anføres att reglerna för upphandlingar under tröskelvärdena måste förenklas och eventuellt läggas i en egen mer flexibel lag utanför LOU. Det bör övervägas om ett fastslaget gränsvärde för direktupphandling bör införas och bestämmas till t.ex. 300 000–600 000 kr. Dessutom anføres att reglerna för ramavtal under tröskelvärdena och för s.k. B-tjänster måste förenklas.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade ett liknande motionsyrkande under hösten 2007. Utskottet ansåg då, med hänvisning till att frågan om direktupphandling var under beredning inom Regeringskansliet, att den då väckta motionen borde avslås av riksdagen (bet. 2007/08:FiU7). Riksdagen följde utskottets förslag, liksom då liknande yrkanden behandlades under föregående riksmöten (bet. 2006/07:FiU13, bet. 2005/06:FiU19, bet. 2004/05:FiU9). Dessförinnan har utskottet i betänkande 2001/02:FiU12 avstyrkt regeringens förslag att direktupphandling ska medges när upphandlingens värde understiger fem basbelopp. Utskottet ansåg att effekterna av en fastställd gräns för direktupphandling behövde analyseras ytterligare. Riksdagen ställde sig bakom utskottets förslag.

Vissa kompletterande uppgifter

Regeringen uppdrog 2002 åt Statskontoret att göra en bedömning av vilka konsekvenser ett förslag om en fastställd gräns för direktupphandling kan få för små företags villkor. I sin rapport *En fastställd gräns för direktupp-*

handling – konsekvenser för små företag (2002:25) anförde Statskontoret att direktupphandling bör medges när upphandlingens värde understiger fyra prisbasbelopp.

Upphandlingsutredningen föreslog i sitt slutbetänkande att ett fast gränssbelopp för direktupphandling ersätter uttrycket ”lågt värde”. Inom den klassiska sektorn föreslås ett gränssbelopp motsvarande 10 % (eller 20 % om särskilda skäl finns) av tröskelvärdet 236 000 euro för varor och tjänster och 1 % av tröskelvärdet 5 923 000 euro för byggtreprenader. Inom försörjningssektorerna föreslås ett gränssbelopp motsvarande 10 % (eller 20 % vid särskilt komplicerade upphandlingar) av tröskelvärdet 473 000 euro för varor och tjänster och 1 % av tröskelvärdet 5 923 000 euro för byggtreprenader.

Konkurrensverket föreslår i en promemoria från februari 2009 vissa förändringar avseende upphandlingar under tröskelvärdena, bl.a. att en beloppsgräns för direktupphandling införs och sätts till fem prisbasbelopp (214 000 kr för 2009).

Enligt uppgift från Finansdepartementet bereds utredningens förslag inom Regeringskansliet. Samtidigt är bl.a. frågan om gränsvärden för direktupphandling föremål för en översyn som har initierats av Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO). Resultatet av beredningen och översynen förutses utmynna i lagstiftningsförslag, möjligen under hösten 2009.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att regelverket för upphandlingar under tröskelvärdena och frågan om en fast beloppsgräns för direktupphandling har varit och är föremål för utredning. Dessutom pågår beredning av dessa frågor inom Regeringskansliet. Enligt utskottets mening bör resultatet av det pågående beredningsarbetet inte föregripas genom initiativ från riksdagens sida. Motionerna Fi239 (s) och Fi257 (c) avstyrks därför.

Utmaningsrätt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om införande av utmaningsrätt avseende kommunal och landstingskommunal verksamhet. Utskottet bedömer att frågan om utmaningsrätt aktualiserar komplicerade juridiska överväganden och att lagen (2008:962) om valfrihetssystem kan bidra till förbättrad konkurrens. Utskottet anser inte att en utmaningsrätt därutöver bör övervägas, särskilt med hänsyn till de komplicerade rättsfrågor som då skulle aktualiseras. Motionerna avstyrks därför.

Motionerna

I *motion 2008/09:Fi204* av Hans Backman (fp) anförs att en grundläggande princip för ett sunt lokalt företagsklimat är att kommunen inte konkurrerar med det lokala näringslivet och att i princip alla former av tjänster som inte utgör ren myndighetsutövning kan läggas ut på entreprenad. Därför bör enligt motionären en utmaningsrätt införas, som ger enskilda entreprenörer eller anställda rätt att tvinga fram en upphandling av delar av kommunens och landstingets verksamhet.

I *motion 2008/09:Fi221* av Elisabeth Svantesson (m) framförs att utmaningsrätt, som innebär att den som vill kan utmana en kommun genom att lämna in en begäran om att få överta driften av en kommunal verksamhet, ökar konkurrensen och förbättrar tillväxtförutsättningarna för små och medelstora företag. Enligt motionären bör en utmaningsrätt i kommunerna införas i hela landet.

Tidigare behandling

Utskottet har senast hösten 2007 behandlat liknande motionsyrkanden. Utskottet hänvisade då till sina uttalanden när liknande yrkanden behandlats tidigare (bet. 2006/07:FiU13), nämligen att det bör ankomma på kommunerna att bestämma om man vill bedriva verksamhet i egen regi. Vidare noterades att det på EU-nivå pågick en översyn av rättsmedelsdirektiven, som kunde komma att innebära ändrade regler avseende bl.a. sanktioner vid brott mot upphandlingsreglerna. Utskottet noterade också att ansvarigt statsråd som svar på en skriftlig fråga i november 2006 uppgett att ett införande av utmaningsrätt i kommuner och landsting skulle innebära ett betydande ingrepp i den kommunala självstyrelsen, att frågan därför måste övervägas noggrant och att utrymmet för förändringar i dagsläget var begränsat.

Utskottet avstyrkte de aktuella motionsyrkandena med hänvisning till den pågående behandlingen inom Regeringskansliet av Upphandlingsutredningens slutbetänkande, liksom den pågående översynen av rättsmedelsdirektiven på EU-nivå (bet. 2007/08:FiU7 s. 45).

Vissa kompletterande uppgifter

Ett direktiv om rättsmedel vid offentlig upphandling antogs i december 2007 (dir. 2007/66/EG) och ska vara genomfört i medlemsstaterna senast den 20 december 2009. Direktivet innehåller bl.a. förfaranderegler i syfte att motverka överträdelse av upphandlingsreglerna och regler om ogiltighet och sanktioner i fall när reglerna inte följts. Enligt uppgift från Finansdepartementet pågår för närvarande beredning inom Regeringskansliet av förslag som syftar till att genomföra direktivets bestämmelser i svensk rätt. Däremot pågår för närvarande ingen beredning av förslag avseende införande av utmaningsrätt.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar inledningsvis att ett direktiv om rättsmedel antogs under 2007 och att beredning av förslag till hur direktivet ska genomföras i svensk lagstiftning för närvarande bereds inom Regeringskansliet. I detta sammanhang vill utskottet särskilt betona behovet av skyndsamt beredning, för att undvika att det svenska genomförandet av direktivets regler försenas.

När det specifikt gäller frågan om utmaningsrätt delar utskottet det ansvariga statsrådets bedömning att införande av en sådan rätt skulle innebära ett ingrepp i den kommunala självstyrelsen. En sådan lagändring skulle kräva noggranna överväganden avseende komplicerade juridiska frågeställningar. Med anledning av de konkurrensproblem som tas upp av motionärerna vill utskottet även framhålla att små och medelstora företags möjligheter att konkurrera om utförande av t.ex. välfärdstjänster torde ha stärkts i och med införandet av lagen (2008:962) om valfrihetssystem. Som utskottet påtalat på annan plats i detta betänkande möjliggör de nya reglerna en ökad mångfald och flexibilitet inom bl.a. hälso- och sjukvård. Utskottet anser inte att det därutöver bör övervägas att i nuläget införa en utmaningsrätt av den typ som motionärerna efterlyser, särskilt med hänsyn till de komplicerade rättsfrågor som en sådan utmaningsrätt skulle aktualisera. Motionerna Fi204 (fp) och Fi221 (m) avstyrks därmed.

Kommunala inköpskarteller

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår en motion om införande av reglering avseende kommunala inköpskarteller. Utskottet bedömer att det i första hand är den ansvariga tillsynsmyndigheten som bör vidta åtgärder och att det inte är påkallat med något initiativ från riksdagens sida. Därmed avstyrker utskottet motionen.

Motionen

I *motion 2008/09:Fi228* av Sven Yngve Persson (m) framför motionären att kommunal inköpssamverkan kan leda till att det skapas såväl kommunala inköpskarteller, på köparsidan, som en alltför stark ställning för stora leverantörer, på leverantörssidan. Enligt motionären kan detta leda till prispress uppåt och uppkomsten av ett privat monopol när endast en leverantör är stor nog. Motionären anser därför att möjligheten att forma sådana karteller bör regleras och att de inte får vara mer omfattande än att de inte negativt påverkar konkurrensen inom en viss bransch.

Vissa kompletterande uppgifter

Konkurrensverket ansvarar för att utöva tillsyn över att konkurrensreglerna följs. I detta uppdrag innefattas bl.a. att utöva tillsyn över att statligt, kommunalt och landstingskommunalt inköpssamarbete inte skadar konkurrensen och strider mot förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar motionärens uppfattning om värdet av fungerande konkurrens. Det är viktigt att motverka konkurrensbegränsande samarbeten som i förlängningen kan leda till mindre effektivt resursutnyttjande och att offentliga medel inte används på bästa sätt. Ansvaret för att utöva tillsyn på detta område vilar på Konkurrensverket, som i första hand bör vara den instans som vidtar åtgärder om detta bedöms nödvändigt. Enligt utskottets bedömning är det inte påkallat med något initiativ från riksdagens sida på detta område. Därmed avstyrks motion Fi228 (m).

Avknoppning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om avknoppning inom offentlig verksamhet. Utskottet anser inte att det framstår som påkallat med ytterligare initiativ från riksdagens sida på detta område, eftersom regeringen vidtagit flera åtgärder för att stärka mångfalden inom offentlig verksamhet. Motionsyrkandet avstyrks därför.

Motionen

I *motion 2008/09:Fi301* av Ulrika Karlsson i Uppsala (m) yrkande 2 framför motionären att det behövs åtgärder för att säkerställa möjligheter till avknoppning inom offentlig verksamhet och att LOU i sin nuvarande utformning försvårar för mindre leverantörer och motverkar mångfald.

Vissa kompletterande uppgifter

Frågor om avknoppning har utretts av flera myndigheter och organisationer under 2008 och 2009. I promemorian "Avknoppning" av skolor – juridiska aspekter (2008-01-28) från Sveriges Kommuner och Landsting dras slutsatsen att det är möjligt att avknoppa skolor, men även att kommunallagen och EG-rätten leder till att tillgångar inte får överlätas till ett underpris i förhållande till värdet enligt en marknadsmässig värdering.

I en publikation från Nutek, Avknoppning av verksamheter inom vård och omsorg (Info 072-2008), konstateras att avknoppning i princip omfattas av EG:s statsstödsregler och att försäljningar till underpris också kan strida mot kommunallagens förbud mot stöd till enskilda företag. Myndigheter bör i samband med avknoppning förvissa sig om att överlåtelse sker till marknadsvärde.

Statskontoret lämnade i april 2008 promemorian Prissättning vid överlåtelse av offentlig verksamhet till kommunal personal (s.k. avknoppning) – kommunalrättsliga och EG/EU-rättsliga aspekter. I promemorian anförts att det väsentliga vid transaktioner som innebär överföringar från kommun till den privata sektorn är att en värdering av det som ska överföras genomförs. Den praktiska huvudproblematiken ligger inom värderingsfrågan där marknadsprissättning gäller enligt såväl kommunalrätten som EG/EU-rätten. I princip ska inga försäljningar under marknadsvärdet genomföras.

Konkurrensverket analyserar i en promemoria från september 2008 (Konkurrensverket, pm 2008-09-04) de rättsliga förutsättningarna för att genomföra avknoppningar inom vård och omsorg. Enligt myndighetens bedömning är utgångspunkten vid avknoppning att kontrakt måste tilldelas efter en upphandling enligt LOU. Samtidigt framhålls att en kommun eller ett landsting inom ramen för gällande regler kan underlätta för små och medelstora företag att delta i anbudstävlan, t.ex. genom att dela upp en upphandling i flera mindre kontrakt; gällande regler medger även att bolag som är under bildande kan inkomma med anbud. Dessutom noteras i promemorian att den föreslagna lagen om valfrihetssystem kan göra det lättare för tjänsteleverantörer att etablera sig.

Som nämnts ovan trädde den nya lagen om valfrihetssystem i kraft den 1 januari 2009 (prop. 2008/09:29, bet. 2008/09:SoU5). Dessutom har Näringsdepartementet lämnat en promemoria, Konfliktlösning vid offentlig säljverksamhet på marknaden, där det föreslås ändringar i konkurrenslagen som innebär att Stockholms tingsrätt på talan av Konkurrensverket får förbjuda staten, en kommun eller ett landsting att driva en verksamhet av kommersiell eller ekonomisk natur eller att i denna verksamhet tillämpa ett visst förfarande om verksamheten eller förfarandet snedvrider, eller är ägnat att snedvrída, förutsättningarna för en effektiv konkurrens.

Frågor om avknoppning behandlades även under våren 2009 i finansutskottets betänkande 2008/09:FiU22 Kommunala frågor. Utskottet underströk i detta sammanhang vikten av en större mångfald av utförare inom den offentligt finansierade välfärden och noterade att detta kan uppnås genom bl.a. avknoppning av offentlig verksamhet men även genom att införa valfrihetssystem enligt lagen om valfrihetssystem (LOV). Vidare noterade utskottet att regeringen har gett Verket för näringslivsutveckling (Nutek) i uppdrag att under åren 2008 och 2009 driva ett program för att utveckla entreprenörskap och företagande inom vård och omsorg, och att Nutek tagit fram ett förslag till handlingsprogram. Utskottet välkomnade

att regeringen driver en politik för en större mångfald av utförare inom offentligt finansierad välfärd och avstyrkte med detta de då behandlade motionsyrkandena om avknoppning (bet. 2008/09:FiU22 s. 17–18).

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser, liksom tidigare, att det är viktigt att få till stånd en större mångfald av utförare inom den offentligt finansierade välfärden och välkomnar att regeringen driver en politik för att uppnå detta. Några ytterligare initiativ från riksdagens sida framstår inte som påkallade mot bakgrund av den lagstiftning som införts och de övriga initiativ som vidtagits på detta område. Därmed avstyrker utskottet motion Fi301 (m) yrkande 2.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Miljöhänsyn vid upphandling, punkt 1 (v)

av Ulla Andersson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om ökade möjligheter att ta klimathänsyn vid offentlig upphandling. Därmed bifaller riksdagen motion

2008/09:MJ459 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 7 och avslår motionerna

2008/09:Fi231 av Olle Thorell (s),

2008/09:Fi284 av Olle Thorell (s),

2008/09:MJ228 av Helena Leander (mp) yrkande 3 och

2008/09:N440 av Tina Ehn m.fl. (mp) yrkande 11.

Ställningstagande

De grundläggande principerna för offentlig upphandling utgår från likabehandling och icke-diskriminering samt den EG-rättsliga principen om fri rörlighet av varor och tjänster. Tillämpningen av dessa principer har lett till en sanslös ökning av transporter inom EU, och det motverkar minskade klimatutsläpp från transportsektorn. Dessutom motverkas utvecklingen mot ett mer hållbart samhälle med mer lokal produktion och konsumtion av livsmedel. När nu utsläppen från transporterna har ökat dramatiskt i Sverige och övriga EU-länder, samtidigt som EU nyligen har antagit klimatmål, är det rimligt att klimathänsyn utgör ett tydligt upphandlingskriterium. Om lagstiftningen innehåller tydliga regler om att klimathänsyn ska vara ett kriterium vid upphandling kommer detta att utgöra ett viktigt verktyg för att minska transporterna. Det skulle också motverka risken för systemfel, t.ex. att upphandlare väljer mellan jämförbara likvärdiga alternativ men hindras från att välja det närmaste i avstånd.

De EG-direktiv som kom 2004 och gäller fr.o.m. den 1 februari 2006 ger möjlighet, men ingen skyldighet, att ställa miljökrav vid upphandling. Här finns det möjlighet att stärka miljöverktygen och säkerställa att mer klimathänsyn kan tas vid upphandling. Regeringen bör inom EU:s regel-

verk verka för att det inom offentlig upphandling ska vara möjligt att införa kriterier med hänsyn till avstånd och till inköpens generering av kol-dioxidutsläpp.

Jag anser att riksdagen bör tillkännage för regeringen som sin mening vad som ovan anförts om ökade möjligheter att ta klimathänsyn i offentlig upphandling. Därmed bifaller riksdagen motion MJ459 (v) yrkande 7 och avslår övriga här aktuella motioner.

2. Miljöhänsyn vid upphandling, punkt 1 (mp)

av Mikaela Valtersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om statliga inköp av miljöbilar. Därmed bifaller riksdagen motion

2008/09:N440 av Tina Ehn m.fl. (mp) yrkande 11 och avslår motionerna

2008/09:Fi231 av Olle Thorell (s),

2008/09:Fi284 av Olle Thorell (s),

2008/09:MJ228 av Helena Leander (mp) yrkande 3 och

2008/09:MJ459 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 7.

Ställningstagande

Den statliga miljöbilsupphandlingen kan och ska användas som ett av många viktiga redskap för att stödja övergången till ett mer hållbart samhälle. Konkret innebär detta att minst 90 % av statens samlade bilinköp ska vara miljöbilar, även de inköp som görs av statliga företag. Dessutom är det viktigt att man i detta sammanhang prioriterar biogasbilar.

Jag anser att riksdagen bör tillkännage för regeringen som sin mening vad som ovan anförts om upphandling av miljöbilar. Därmed bifaller riksdagen motion N440 (mp) yrkande 11 och avslår övriga här aktuella motioner.

3. Kundvalssystem i kommunal verksamhet, punkt 2 – motiveringen (v)

av Ulla Andersson (v).

Ställningstagande

Offentligt finansierad hälso- och sjukvård ska i huvudsak drivas av offentliga utförare. Jag motsätter mig konkurrensutsättning och privata vinstintressen och är djupt oroad över den utveckling som sker. Vänsterpartiet

arbetar för att alla ska få rätt till en jämlik och jämställd vård på lika villkor. I motion Fi205 (m) tas frågor om kundvalssystem upp, och det framgår att motionären efterfrågar större möjligheter att använda sådana system. Till skillnad från motionären motsätter jag mig en ökad användning av kundvalssystem och s.k. fri etableringsrätt. Vänsterpartiet motsatte sig lagen (2008:962) om valfrihetssystem när den behandlades i riksdagen hösten 2008 och pekade då på ett antal brister med den nya lagstiftningen. Denna kritik kvarstår och har blivit än mer befogad i takt med att ekonomin i den kommunala sektorn försvagas.

Den politik som motionären förespråkar, och som regeringen redan förverkligat i stor utsträckning, utgår enbart från ett marknadsperspektiv och har inte patienterna och deras behov i centrum. Vi vill inte se någon ”vårdgalleria”, det är vården alltför viktig för. I stället måste de som ansvarar för och finansierar systemet ha möjlighet att styra resurser och lokalisering efter behov. Valet av utförare, där hänsyn ska kunna tas till medborgarnas behov, tillgänglighetsaspekter och ekonomiska överväganden, måste ligga på kommuner och landsting. Det krävs förståelse för och hänsyn till att vårdbehoven och tillgången till vård är väldigt ojämnt fördelade individuellt och i landet. Det krävs också ett könsperspektiv på frågan. Än värre blir motionärens och regeringens inställning med tanke på att de generella statsbidragen till kommunsektorn har frysts. Allt fler landsting varslar anställda, vilket försämrar kvaliteten i vården och arbetsmiljön för den redan hårt arbetande personalen. Den politik som motionären förespråkar, och som till stor del redan förs av regeringen, kommer att bidra till ökade sociala hälsoklyftor och till en försämrad folkhälsa. Erfarenhet från länder som har en marknadsstyrd sjukvård visar även att vården blir dyrare och att man får mindre hälsa för pengarna. Vi får alltså en politik som innebär fördringar och försämringar. Konkurrensutsättning och fri etableringsrätt är inte framtiden. Det behövs förstärkningar av kvaliteten och de ekonomiska resurserna för att bygga en framtida vård.

De aktuella motionsyrkandena utgår alltså från samma synsätt som regeringen. Motionären efterlyser ännu större utrymme för kundvalssystem. Detta skulle leda till en dyrare, sämre och mer splittrad vård i ett läge där ekonomin i kommunsektorn är hårt ansträngd. Motion Fi205 (m) yrkandena 1 och 2 kan därför avstyrkas.

4. Åtgärder mot diskriminering, punkt 3 (v, mp)

av Ulla Andersson (v) och Mikaela Valtersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om antidiskrimineringsklausuler och ett mer tillgängligt upphandlingsförfarande. Därmed bifaller riksdagen motion

2008/09:A402 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp) yrkandena 23 och 24 samt avslår motion

2008/09:N343 av Désirée Pethrus Engström (kd) yrkande 1.

Ställningstagande

Erfarenheter från bl.a. USA visar att antidiskrimineringsklausuler är ett kraftfullt verktyg för att åstadkomma förändringar i arbetslivet. Utredningen Det blågula glashuset – Strukturell diskriminering i Sverige (SOU 2005:56) föreslår även att en förordning ska införas, så att antidiskrimineringsklausuler tillämpas vid alla statliga upphandlingar. Dessutom bör regeringen säkerställa att klausulerna följs upp så att det sätts verklig press på de upphandlande enheterna.

En annan aspekt av diskrimineringsproblematiken rör tillgänglighet och praktiska möjligheter att kunna delta i upphandlingar. I nuläget är en mycket liten del av leverantörerna till statliga verk och kommuner invandrarägda företag. Detta kan till stor del förklaras av att nio av tio upphandlingar är direktupphandlingar där redan kända leverantörer anlitas, vilket försvårar för små och nystartade företag att få uppdrag. Dessutom är upphandlingsförfarandet ofta onödigt krångligt och svårbegripligt, vilket missgynnar personer som inte har svenska som modersmål. Samtidigt finns goda exempel på hur offentliga aktörer kan göra sitt upphandlingsförfarande mer lättillgängligt, t.ex. från landstinget i Dalarna. Det är viktigt att det finns möjligheter för alla företagare att delta i upphandlingar, inte minst små och nystartade företag och företagare som inte har svenska som modersmål. Därför anser vi att ett utvecklingsarbete måste initieras inom offentlig sektor för att göra upphandlingsförfarandet mer tillgängligt för alla företagare.

Vi anser att riksdagen bör tillkännage för regeringen som sin mening vad som ovan anförts om antidiskrimineringsklausuler och ett mer tillgängligt upphandlingsförfarande. Därmed bifaller riksdagen motion A402 (mp) yrkandena 23 och 24 och avslår motion N343 (kd) yrkande 1.

5. Krav på sociala hänsyn och kollektivavtal vid upphandling samt ratificering av ILO:s konvention 94, punkt 4 (s, v, mp)

av Thomas Östros (s), Sonia Karlsson (s), Monica Green (s), Hans Hoff (s), Agneta Gille (s), Ulla Andersson (v), Tommy Ternemar (s) och Mikaela Valtersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om sociala krav vid upphandling, krav på kollektivavtal och ratificering av ILO:s konvention 94. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna

2008/09:Fi230 av Fredrik Olovsson (s) yrkande 2,

2008/09:Fi232 av Jennie Nilsson (s),

2008/09:Fi236 av Kerstin Haglö m.fl. (s),

2008/09:Fi241 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa och Claes-Göran Brandin (båda s),

2008/09:Fi248 av Ronny Olander m.fl. (s),

2008/09:Fi250 av Christina Axelsson och Anders Karlsson (båda s) yrkandena 1–3,

2008/09:Fi268 av Sylvia Lindgren och Börje Vestlund (båda s),

2008/09:Fi269 av Bo Bernhardsson och Margareta Persson (båda s) yrkande 2,

2008/09:Fi278 av Ulf Holm och Mikaela Valtersson (båda mp),

2008/09:Fi281 av Hans Stenberg och Susanne Eberstein (båda s) och

2008/09:A345 av Josefin Brink m.fl. (v) yrkandena 4 och 5 samt avslår motionerna

2008/09:Fi215 av Lennart Axelsson (s),

2008/09:Fi233 av Ann-Christin Ahlberg (s),

2008/09:Fi290 av Inger Davidsson (kd) och

2008/09:C261 av Jan Lindholm m.fl. (mp) yrkande 3.

Ställningstagande

Kommuner, landsting och stat upphandlar varor och tjänster för minst 400 miljarder kronor varje år. Rätt använt kan upphandling utgöra ett kraftfullt instrument för att främja viktiga samhällsintressen och säkerställa att befogade krav ställs på dem som levererar varor och tjänster till det allmänna. Den tidigare regeringen satte på ett tidigt stadium målet att den offentliga sektorn så långt som möjligt ska ställa krav på bl.a. sociala hänsyn, något som t.ex. uttrycktes redan i 2000 års regeringsförklaring. Vi vill nu fortsätta arbetet på detta område och ser behov av ett flertal olika initiativ för att stärka möjligheterna att använda den offentliga upphandlingen som ett verktyg för att tillgodose angelägna samhällsintressen.

Ett sådant intresse, som vi tidigare har tagit upp vid flera tillfällen, är att de fackliga organisationerna måste ges möjlighet att påverka upphandlingsprocessen. Fackliga organisationer besitter ofta en stor kompetens som kan komma till nytta vid upphandlingar så att onödiga misstag kan undvikas på ett tidigt stadium i upphandlingsprocessen. Den nuvarande lagstiftningen om offentlig upphandling ger inte heller de fackliga organisationerna tillräcklig insyn i och påverkansmöjligheter vid upphandlingar. Bättre insyn för de fackliga organisationerna behövs för att de anställdas rättigheter ska kunna skyddas. Annars finns det en risk för att upphandlingar får oacceptabla konsekvenser för de anställda i form av sämre

arbetsmiljö, dåliga anställningsvillkor och sämre anställningstrygghet. En viktig aspekt av detta är att kollektivavtalsbärande fackföreningar måste ges möjlighet att påverka underlaget för en upphandling.

En annan aspekt av detta är att bristen på respekt för fackliga rättigheter leder till osund konkurrens, i fall där vissa företag tillåts basera sina anbud på ett annat löneläge eller andra sociala förmåner och därigenom ge ett lägre pris. På sikt kan sådan osund konkurrens leda till högre arbetslöshet, urholkade välfärdssystem och försämrade löne- och arbetsvillkor. Därför bör man, vid bedömningen av anbud vid offentlig upphandling, ta hänsyn till om villkoren för de anställda utgör villkor i enlighet med kollektivavtal för den berörda branschen. Detta bör gälla såväl löner, försäkringar och sociala förmåner som arbetsmiljö.

Det är även viktigt att lyfta fram att redan de nuvarande reglerna möjliggör att upphandlande enheter tar sociala hänsyn i sina upphandlingar. De upphandlande enheterna kan bl.a. ställa villkor som innebär att uppdragstagaren anställer arbetslösa, främjar jämställdhet och mångfald eller anställer ett större antal personer med funktionshinder än vad som krävs enligt nationell lagstiftning. Detta innebär att t.ex. kommuner, som har ett stort ansvar för sysselsättning av olika grupper och dessutom betalar försörjningsstöd, kan använda de möjligheter som finns för att bereda människor meningsfull sysselsättning samtidigt som kommunala behov tillgodoses. Vi anser att det är viktigt att information om de möjligheter som redan nu finns att ta sociala hänsyn vid upphandling når ut till de upphandlande enheterna och att riksdagen bör tydliggöra de möjligheter som finns.

På andra områden krävs dock ändringar i lagstiftningen för att tillgodose angelägna behov. När det gäller möjligheten att kräva kollektivavtal vid offentlig upphandling anser vi att den nuvarande upphandlingslagstiftningen är bristfällig och behöver förändras för att motverka social dumpning och för att trygga goda arbetsvillkor för anställda hos leverantörer och underleverantörer. Det måste, enligt vår mening, vara möjligt att utestänga företag som konkurrerar med hjälp av dåliga villkor för sin personal från att delta i offentliga upphandlingar. Två konkreta åtgärder kan och bör vidtas i nuläget, dels införande av ett krav på kollektivavtal vid upphandling, dels en svensk ratificering av ILO:s konvention 94.

Kollektivavtal är det dominerande instrumentet i Sverige för att tillförsäkra de enskilda arbetstagarna det skydd som de i andra länder får genom lagstiftning och en av grundbultarna i den svenska arbetsmarknadsmodellen. Den svenska arbetsmarknaden utmärks av att kollektivavtalen har en stor täckning och omfattar över 90 % av arbetstagarna, eftersom dessa avtal har en normerande verkan och även gäller för oorganiserade arbetstagare. På grund av detta har det inte funnits något behov av att lagstiftningsvägen slå fast att ett kollektivavtal gäller för alla arbetstagare inom ett visst geografiskt område eller en viss bransch. Genom tidigare lagstiftningsarbete inom EU, när det s.k. utstationeringsdirektivet (96/71/EG) antogs, har det efter initiativ från Sverige och Danmark tydliggjorts att både

svenska och danska kollektivavtal kan jämföras med avtal med normerande verkan. Detta klargör enligt vår mening att krav på kollektivavtal vid offentlig upphandling har en hög legitimitet i Sverige.

Rättsutvecklingen inom EU visar också att EG-rätten numera inte uppställer några rättsliga hinder mot att ställa bl.a. sociala krav vid upphandling. Detta bekräftas genom uttalanden av Upphandlingsutredningen (SOU 2006:28) och gäller även för den svenska lagstiftningen. Samtidigt råder för tillfället stor osäkerhet om rättsläget, där svenska domstolar så sent som 2005 har tolkat EG-rätten som att krav på kollektivavtal vid upphandling inte är tillåtna. Det rör sig dock om fall i lägre instanser, och det finns anledning att tro att bedömningen numera skulle bli en annan med hänsyn till slutsatserna i Upphandlingsutredningens slutbetänkande. Här råder för närvarande en osäkerhet om vad som gäller, vilket också avskräcker offentliga upphandlare från att ställa viktiga krav på leverantörerna.

Regeringen kan och bör råda bot på den rådande osäkerheten genom lagstiftning som tydligt slår fast att kollektivavtal kan och ska krävas vid all offentlig upphandling. Ett sådant krav är enligt vår mening ett kraftfullt verktyg i kampen mot social dumpning. Enligt gällande regler talas det om att "likvärdiga villkor" kan uppställas. Vi anser att detta är en alltför svag skrivning och att upphandlingslagstiftningen bör ändras så att det tydligt framgår att det är kollektivavtal som ska krävas. Det förefaller under alla omständigheter orimligt att regering och riksdag i olika sammanhang uttrycker stor enighet om att den svenska modellen med kollektivavtal som huvudsakligt verktyg för att reglera förhållandena på arbetsmarknaden är ett bra system, samtidigt som det offentliga självt inte förmår bidra till att stärka en fortsatt hög grad av kollektivavtalsäckning på arbetsmarknaden när man bedriver upphandling för skattebetalarnas medel.

En närliggande fråga rör ratificering av ILO:s konvention 94, som slår fast att offentliga myndigheters upphandling ska innehålla klausuler som garanterar arbetare löner, arbetstid och andra arbetsvillkor som inte är mindre förmånliga än dem som finns i kollektivavtal för arbete av samma sort i den bransch och i det område där arbetet utförs. En ratificering av ILO:s konvention 94 skulle, liksom ett krav på kollektivavtal vid upphandling, kraftigt förbättra möjligheterna att motverka social dumpning, eftersom företag som konkurrerar med hjälp av dåliga villkor för sin personal då utestängs från offentliga upphandlingar. Konventionen underlättar upprätthållandet av goda löne- och anställningsvillkor i vårt land, och vi anser att Sverige nu bör ratificera den.

Det har tidigare uppgetts att det finns frågetecken när det gäller förhållandet mellan gällande EG-rätt å ena sidan och konventionens regler å andra sidan. Upphandlingsutredningen diskuterar frågan huruvida ILO:s konvention 94 är förenlig med EG-rätten men ger inget entydigt besked om sin uppfattning. Med hänsyn till att sammanlagt tio EU-länder redan har ratificerat konventionen förefaller det dock osannolikt att det numera

finns några EG-rättsliga hinder mot en ratificering av konventionen i Sverige. Om det i EG-rätten ställs krav som kommer i konflikt med arbetet för en rättvisare upphandling, eller om det finns rättsliga oklarheter som påverkar möjligheterna att ställa angelägna sociala krav vid upphandling, måste Sverige verka kraftfullt för att dessa hinder tas bort. I internationella sammanhang, främst inom EU, måste Sverige aktivt driva på för att ta bort eventuella hinder mot att befogade sociala intressen beaktas vid upphandling. Det måste tydliggöras att sociala krav och krav på kollektivavtal måste kunna ställas, och att Sverige kan ratificera och tillämpa ILO:s konvention 94. Detta är särskilt viktigt eftersom EG-domstolens dom i det s.k. Ruffert-målet tyder på att domstolen ser en konflikt mellan konventionen och gällande EG-regler. Här behövs klargöranden för att värna rätten till ett starkt arbetstagskydd vid upphandling, såväl i Sverige som i andra EU-länder.

Det är dock slående, och illavarslande, att regeringen inte över huvud taget tog upp de frågor som vi nu för fram när nya upphandlingsregler föreslogs hösten 2007 (prop. 2006/07:128, bet. 2007/08:FiU7). Redan den allmänna frågan om problemen med att ställa sociala krav vid upphandling, inte bara krav på kollektivavtal, fick en bristfällig behandling och avfärdades med allmänt hållna skrivningar om de möjligheter som enligt regeringen redan fanns. När det gällde frågan om en ratificering av ILO:s konvention 94 togs den inte heller upp, trots att frågan har utretts i Upphandlingsutredningens slutbetänkande. Däremot nämndes flera andra aspekter av upphandlingsreglerna som behandlats i samma utredning. Regeringen valde alltså att förbigå flera angelägna frågor – om skydd mot social dumpning, om möjlighet att ställa krav på kollektivavtal och om ratificering av ILO-konventionen – med tystnad. Vi påpekade redan hösten 2007 att detta inte är rätt väg att gå i ett läge där behovet av skydd mot social dumpning växer, och vi står fast vid denna bedömning. Det vore mycket olyckligt om upphandlingsreglerna, så som de nu tillämpas, får till följd att det offentliga genom sina upphandlingar bidrar till att urholka den svenska kollektivavtalsmodellen i stället för att stärka den. Det krävs en större tydlighet och en högre ambitionsnivå i fråga om att ställa sociala krav vid upphandling. Även på detta område visar den nuvarande regeringen ett påfallande ointresse för att driva utvecklingen framåt.

Vi anser att riksdagen bör tillkännage för regeringen som sin mening vad vi har anfört om sociala krav vid upphandling, krav på kollektivavtal vid upphandling och ratificering av ILO:s konvention 94. Detta innebär att riksdagen bör delvis bifalla motionerna Fi230 (s) yrkande 2, Fi232 (s), Fi236 (s), Fi241 (s), Fi248 (s), Fi250 (s) yrkandena 1–3, Fi268 (s), Fi269 (s) yrkande 2, Fi278 (mp), Fi281 (s) samt A345 (v) yrkandena 4 och 5 och avslå övriga här aktuella motioner.

6. Lokal upphandling samt små och medelstora företags möjligheter att medverka vid upphandling, punkt 6 (s)

av Thomas Östros (s), Sonia Karlsson (s), Monica Green (s), Hans Hoff (s), Agneta Gille (s) och Tommy Ternemar (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om att stärka mindre företags möjligheter att delta i upphandlingar. Därmed bifaller riksdagen motion

2008/09:Fi230 av Fredrik Olovsson (s) yrkande 1 och avslår motionerna

2008/09:Fi220 av Jan Ericson (m),

2008/09:Fi246 av Cecilia Widegren (m),

2008/09:Fi249 av Christina Axelsson (s),

2008/09:Fi279 av Ulf Holm (mp),

2008/09:MJ340 av Annika Qarllsson (c) yrkande 4,

2008/09:N344 av Christer Adelsbo m.fl. (s) yrkande 4 och

2008/09:N377 av Kent Persson m.fl. (v) yrkande 17.

Ställningstagande

Den gemensamma sektorn upphandlar varje år varor och tjänster för hundratals miljarder kronor. Den enorma volymen gör den offentliga upphandlingen oerhört betydelsefull ur en lång rad perspektiv. Den är en stor och viktig marknad för företagen. Det är viktigt att upphandlingen sker på ett sätt som gör att skattebetalarna får största möjliga nytta för sina pengar. Det gör den till en viktig arena där hårda krav kan förbättra sociala villkor och hänsyn till miljön. En viktig fråga är även de små och medelstora företagens möjligheter att delta i upphandlingar på rimliga villkor.

Med utgångspunkt i dagens situation kan den offentliga upphandlingen förbättras genom att den i större utsträckning organiseras så att små och medelstora företag får en reell möjlighet att delta. Stora centraliserade och samordnade upphandlingar i ramavtal riskerar att leda fram till ett läge där konkurrensen i realiteten sätts ur spel. Det blir oerhört svårt för mindre företag, som mycket väl kan vara konkurrenskraftiga på en del av de varor och tjänster som upphandlas, att konkurrera med de stora aktörerna när upphandlingarna samordnas och det exempelvis ställs krav på mycket breda sortiment och leveranser i hela landet. Upphandlingen kan därmed leda till att konkurrensen i realiteten försvagas och att priset för skattebetalarna långsiktigt blir för högt. Regeringen bör ge myndigheterna i uppdrag att se över upphandlingen i detta perspektiv för att stärka konkurrensen.

Vi anser att riksdagen bör tillkänna för regeringen som sin mening vad som ovan anförts om att stärka mindre företags möjligheter att delta i upphandlingar. Därmed bifaller riksdagen motion Fi230 (s) yrkande 1 och avslår övriga här aktuella motionsyrkanden.

7. Lokal upphandling samt små och medelstora företags möjligheter att medverka vid upphandling, punkt 6 (v)

av Ulla Andersson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om upphandlingsvillkor för små och medelstora företag samt innovativ upphandling. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:N377 av Kent Persson m.fl. (v) yrkande 17 och avslår motionerna

2008/09:Fi220 av Jan Ericson (m),

2008/09:Fi230 av Fredrik Olovsson (s) yrkande 1,

2008/09:Fi246 av Cecilia Widegren (m),

2008/09:Fi249 av Christina Axelsson (s),

2008/09:Fi279 av Ulf Holm (mp),

2008/09:MJ340 av Annika Qarllsson (c) yrkande 4 och

2008/09:N344 av Christer Adelsbo m.fl. (s) yrkande 4.

Ställningstagande

Lagen om offentlig upphandling (LOU) påverkar de små och medelstora företagen. Studier visar att många småföretag anser att krångel och administration är ett stort hinder för att kunna delta i anbudsproceduren vid offentlig upphandling. Särskilt problematiska är de förfrågningsunderlag som används vid offentlig upphandling. Det framgår även att små och medelstora företag i hög omfattning uppfattar LOU-reglerna i stort som svåra och problematiska. Vänsterpartiet anser att denna problematik måste tas på allvar. Småföretagens särskilda behov och stöd vid upphandlingar enligt LOU måste uppmärksammas. Det finns mycket att göra med upphandlingsregelverket så att småföretag kan få bättre möjligheter att delta i upphandlingar. De villkor och krav som ställs i förfrågningsunderlaget ska stå i proportion till kontraktets storlek. Ett annat villkor är att en viss procent av ett stort företags underleverantörer ska vara småföretag när de tar hem ett anbud. Det går också att använda sig av innovativ upphandling, där det i upphandlingarna ställs krav på teknikinnehåll och teknikutveckling som kräver forsknings- och utvecklingsinsatser. Innovativ upphandling

gör att den offentliga upphandlingen kan bli ett verktyg för att driva innovation, teknikutveckling och forskning framåt. Sådana upphandlingar bör användas i större utsträckning.

Jag anser att riksdagen bör tillkännage för regeringen som sin mening vad som ovan anförts om upphandlingsvillkor för små och medelstora företag samt innovativ upphandling. Därmed bifaller riksdagen motion N377 (v) yrkande 17 och avslår övriga här aktuella motioner.

8. Lokal upphandling samt små och medelstora företags möjligheter att medverka vid upphandling, punkt 6 (mp)

av Mikaela Valtersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om behovet av lokala upphandlingar. Därmed bifaller riksdagen motion

2008/09:Fi279 av Ulf Holm (mp) och

avslår motionerna

2008/09:Fi220 av Jan Ericson (m),

2008/09:Fi230 av Fredrik Olovsson (s) yrkande 1,

2008/09:Fi246 av Cecilia Widegren (m),

2008/09:Fi249 av Christina Axelsson (s),

2008/09:MJ340 av Annika Qarlsso (c) yrkande 4,

2008/09:N344 av Christer Adelsbo m.fl. (s) yrkande 4 och

2008/09:N377 av Kent Persson m.fl. (v) yrkande 17.

Ställningstagande

Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen genomför numera centrala upphandlingar av arbetsprövnings-, arbetsrehabiliterings- och arbetstränings-tjänster. Denna centralisering av upphandlingen, som syftar till förbättrad effektivitet, kan i själva verket få motsatt effekt och skapa osund konkurrens. I stora, centrala upphandlingar blir det enbart ett fåtal nationella aktörer som kan lägga anbud. Därmed utestängs i praktiken små, lokala sociala företag från möjligheter att delta i upphandlingar på detta område. Dessa företag utvecklar innovativa metoder för personer som behöver återinträda på arbetsmarknaden. Dessutom får lokala upphandlingar positiva effekter genom att de ofta innebär att olika aktörer samarbetar i ett lokalt nätverk, som i sin tur kan utgöra en viktig plattform för den enskilda individen. Det är därför viktigt att upphandlingar görs på ett enkelt och tillgängligt sätt som ger även mindre företag möjligheter att delta. I detta perspektiv är det angeläget att uppmana Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen att genomföra lokala, enkla och begripliga upphandlingar.

Jag anser att riksdagen bör tillkännage för regeringen som sin mening vad som ovan anförts om att Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen bör uppmanas att genomföra lokala upphandlingar avseende arbetsprövnings-, arbetsrehabiliterings- och arbetsträningstjänster. Därmed bifaller riksdagen motion Fi279 (mp) och avslår övriga här aktuella motioner.

9. Kommunal samverkan och upphandling av tjänster från kommunala bolag, punkt 7 (s, v)

av Thomas Östros (s), Sonia Karlsson (s), Monica Green (s), Hans Hoff (s), Agneta Gille (s), Ulla Andersson (v) och Tommy Terne-mar (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om ett införande av Teckalkriterierna i svensk lagstiftning. Därmed bifaller riksdagen motion

2008/09:Fi235 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (s) och

avslår motionerna

2008/09:Fi219 av Jan Ericson (m),

2008/09:Fi258 av Per Åsling (c) och

2008/09:Fi260 av Roland Bäckman (s).

Ställningstagande

De s.k. Teckalkriterierna som fastslagits av EG-domstolen medger undantag från upphandlingsreglerna för företag som på ett visst sätt är knutna till den upphandlande myndigheten. Sverige saknar dock lagregler om sådana undantag, och Regeringsrätten har i ett avgörande funnit att Teckalkriterierna därför inte kan tillämpas i Sverige. Eftersom Sverige inte har några sådana undantag tvingas kommuner och landsting upphandla egna verksamheter som de valt att driva i bolagsform. Följden kan bli att kommunerna tvingas omvandla kommunala bolag till förvaltningar eller att driva bolagen i kommunförbunden i stället. Detta kan få långtgående konsekvenser för hela kommunsektorn.

Samtidigt finns det exempel från andra EU-länder, bl.a. Finland, där man har infört regler om Teckalkriterierna i lagstiftning. I dessa länder regleras det alltså i lag att upphandlingsreglerna inte ska tillämpas på upphandling från enheter som formellt är fristående men ändå är knutna till den upphandlande enheten. Vi anser att regeringen bör se till att samma typ av regler införs även i Sverige. Teckalkriterierna bör tas in i lag, så att kommuner och landsting inte tvingas att upphandla egen verksamhet som

man har valt att driva i bolagsform. Om regeringen inte förmår att föreslå de nödvändiga lagändringarna kan detta få långtgående konsekvenser för hela kommunsektorn.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan anförts om ett införande av Teckalkriterierna i svensk lagstiftning. Därmed bifaller riksdagen motion Fi235 (s) och avslår övriga här aktuella motioner.

10. Upphandling av hälso- och sjukvård, punkt 8 (s)

av Thomas Östros (s), Sonia Karlsson (s), Monica Green (s), Hans Hoff (s), Agneta Gille (s) och Tommy Ternemar (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om att undanta vård- och omsorgstjänster från upphandlingsreglerna. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2008/09:Fi237 av Berit Andnor m.fl. (s) och

2008/09:Fi291 av Mona Sahlin m.fl. (s) yrkande 15 och avslår motion

2008/09:Fi301 av Ulrika Karlsson i Uppsala (m) yrkandena 1 och 3.

Ställningstagande

Vår socialdemokratiska regering valde att 2005 börja utreda förutsättningarna för idéburna organisationer, kooperativ och små företag att vara med och utföra välfärdstjänster på uppdrag av kommuner och landsting. Den nya borgerliga regeringen beslutade dock i ett tilläggsdirektiv att begränsa uppdraget till att endast kartlägga villkor och hinder. Kartläggningen visar att koncentrationen till större privata vårdbolag fortsätter och att föreningar och små företag svarar för en mycket liten andel. För de små företagen och kooperativen har det varit och är fortfarande mycket svårt att vara med och konkurrera i upphandlingar.

Vi socialdemokrater bejaktar alternativa utförare inom bl.a. vård och omsorg. I detta sammanhang är det också viktigt att ta hänsyn till att vård och omsorg skiljer sig från andra områden som snöröjning, städning och IT-stöd. För att skapa den nödvändiga kontinuiteten bör kommun och landsting kunna avgöra vilka aktörer som man ska samarbeta med, utifrån lokala behov och utbudet av möjliga utförare. Det nuvarande systemet, där kommuner och landsting måste tillämpa upphandlingsregler vid inköp av vård- och omsorgstjänster, skapar en risk för att man inte kan ta hänsyn till viktiga värden när vård- och omsorgstjänster köps in.

Under senare år har flera små privata utförare och kooperativ tvingats ge upp efter att ha utsatts för konkurrensupphandling där priset har spelat en avgörande roll. Dessa mindre utförare har ett mervärde som är svårt för större aktörer att kunna uppnå. Större företag som inte är förankrade på en ort kan inte skapa ett sådant socialt kapital som t.ex. ett kooperativ kan. Det finns exempel på att lokala, små utförare och kooperativ kan ha stort stöd från orsbefolkningen och lokala aktörer, liksom bra samarbete med näringslivet på orten. Ett exempel är kooperativet Brismarksgården i Strömsunds kommun, som blev sponsrat av en del företag på orten samtidigt som eventuell vinst återinvesterades direkt i verksamheten. Under 2006 upphandlades boendet. Det upphandlingskriterium som vägde tyngst var priset, och kooperativet förlorade upphandlingen. Detta fall är ett exempel på hur viktiga värden som lokal förankring och upparbetade samarbetsrelationer går förlorade genom att det inte är möjligt att ta hänsyn till dem vid upphandlingar.

Om vården och omsorgen i Sverige ska utvecklas mot mångfald är det viktigt att villkoren för de små företagens, organisationernas och kooperativens medverkan förbättras. LOU (lagen om offentlig upphandling) är i dag ett hinder för detta, som vi har kunnat se exempel på. För att undvika att ett fåtal internationella vårdkoncerner får en dominerande ställning inom svensk sjukvård och slår ut mindre aktörer bör sjukvården undantas från lagen om offentlig upphandling.

Den borgerliga regeringen har infört en lag om valfrihet och menar att den ska öka mångfalden bland utförare av vård- och omsorgstjänster. Det viktiga för oss socialdemokrater är dock inte att vårdföretagen ges så stort spelrum som möjligt, utan att medborgarna kan få tillgång till vård- och omsorgstjänster som tillgodoser deras behov. Vi anser inte att den borgerliga valfrihetslagen är rätt sätt att nå detta mål. I stället vill vi att kommuner och landsting ska ta med medborgarnas behov, tillgänglighetsaspekter och ekonomiska överväganden när man väljer vilka utförare som ska bedriva den skattefinansierade välfärdsverksamheten. Detta görs bäst genom att undanta vård- och omsorgstjänster från upphandlingsreglerna och i stället se till att alla aktörer, privata såväl som offentliga, ideella organisationer, personalägda enheter och kooperativ kan delta i utförandet av dessa tjänster på likvärdiga villkor. Självklart ska arbetsgivaransvaret upprätthållas med kollektivavtal i all verksamhet, säkerställande av meddelarfrihet för personalen, rätt till kompetensutveckling och goda arbetsvillkor i övrigt.

Vi anser att riksdagen bör tillkännage för regeringen som sin mening vad som ovan anförts om att undanta vård- och omsorgstjänster från upphandlingsreglerna. Därmed bifaller riksdagen motionerna Fi237 (s) och Fi291 (s) yrkande 15 och avslår övriga här aktuella motionsyrkanden.

11. Upphandling av tolktjänster, punkt 9 (v)

av Ulla Andersson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om att undanta tolktjänster från upphandlingsreglerna. Därmed bifaller riksdagen motion

2008/09:So212 av Elina Linna m.fl. (v) yrkande 1.

Ställningstagande

Tillgången till kompetenta och kunniga tolkar har blivit allt sämre sedan fem privata företag, efter upphandling, tog över all tolkförmedling i vården i Stockholms län. I de flesta fall kan företagen bara erbjuda utbildade, icke-auktoriserade tolkar. Riskerna för missförstånd, felbehandling och skador ökar i och med detta. Patienter som inte talar svenska måste allt oftare förlita sig på tolkhjälp från anhöriga när de söker vård. I vissa fall kan följderna bli att kvinnor som utsatts för övergrepp eller misshandel och har behov av tolk, men inte kan få detta, inte vågar söka vård och hjälp. I andra fall kan detta få allvarliga hälsovådliga konsekvenser då informationen mellan patient och läkare kan bli fel.

Det som hänt visar tydligt nackdelarna med att tillämpa den nuvarande upphandlingslagstiftningen när det offentliga ska inhandla tolktjänster. De fem privata bolag som fick kontraktet i Stockholm fick uppdraget i ett förfarande där priset avgjorde vilka som skulle anlitas framöver. Trots krav vid upphandlingen att de bolag som fick kontraktet skulle använda auktoriserade tolkar i första hand, har dessa fem bolag använt icke-auktoriserade tolkar i omkring 70–75 % av fallen. Det finns även exempel på bolag som nästan uteslutande – i 98 % av fallen – använt icke-auktoriserade tolkar.

Den genomförda upphandlingen med dess inriktning på pris har lett till en brist på auktoriserade tolkar i sjukvården på kort sikt. På längre sikt uppkommer också andra risker. Om tolkarna får minskade ersättningar för sina tjänster får de allt svårare att försörja sig på sina uppdrag. Detta minskar motivationen att syssla med tolktjänster och kan leda till att färre människor väljer att bli auktoriserade specialisttolkar. Följden blir då ännu större brist på auktoriserade tolkar och sämre kvalitet på de tolktjänster som kan erbjudas.

Sammantaget visar detta hur dåligt lämpade tolktjänster är för upphandling enligt reglerna i lagen om offentlig upphandling (LOU). Samma negativa följder, och samma invändningar, gäller även i fråga om asylutredningar eller domstolsförhandlingar av olika slag. Förra året motionerade Vänsterpartiet om en översyn av tolkupphandling. Sedan dess har utveck-

lingen fortsatt gå åt helt fel håll och situationen förvärrats avsevärt. För att kunna motverka denna utveckling anser Vänsterpartiet att tolktjänster bör undantas från upphandlingsreglerna.

Jag föreslår att riksdagen som sin mening tillkännager för regeringen vad som anförs om att tolktjänster bör undantas från upphandlingsreglerna. Därmed bifaller riksdagen motion So212 (v) yrkande 1.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2008

2008/09:Fi204 av Hans Backman (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa lokal utmaningsrätt.

2008/09:Fi205 av Mats Gerdau (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av lagen om offentlig upphandling.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om stöd till kommuner som inför kundval.

2008/09:Fi215 av Lennart Axelsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av ytterligare åtgärder för att stimulera användandet av rättvisemärkta produkter.

2008/09:Fi219 av Jan Ericson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör överväga att införa Teckal-kriterierna vid kommunal upphandling.

2008/09:Fi220 av Jan Ericson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av lagen om offentlig upphandling.

2008/09:Fi221 av Elisabeth Svantesson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa utmaningsrätt i kommunerna.

2008/09:Fi228 av Sven Yngve Persson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förhållande av att kommunala inköpskarteller sätter konkurrensen ur spel.

2008/09:Fi230 av Fredrik Olovsson (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att underlätta för små och medelstora företag i offentlig upphandling.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om sociala krav i upphandlingen i enlighet med ILO:s konvention 94.

2008/09:Fi231 av Olle Thorell (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till inköpsstopp av hotade fiskarter till stat och myndigheter.

2008/09:Fi232 av Jennie Nilsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om offentlig upphandling och yttranderätt för den fackliga organisationen på arbetsplatsen.

2008/09:Fi233 av Ann-Christin Ahlberg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ratificering av ILO:s konvention 94 och rätt till heltid vid upphandlingar.

2008/09:Fi235 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över lagstiftningen och införa undantag från LOU, så att Teckalkriterierna kan tillämpas även i Sverige.

2008/09:Fi236 av Kerstin Haglö m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om krav på villkor för anställda motsvarande svenska kollektivavtal vid offentlig upphandling.

2008/09:Fi237 av Berit Andnor m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av mångfald bland utförare av kommunal verksamhet.

2008/09:Fi239 av Gunnar Sandberg m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om fasta belopp vid offentliga direktupphandlingar.

2008/09:Fi241 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa och Claes-Göran Brandin (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ratificera ILO:s konvention 94.

2008/09:Fi242 av Staffan Danielsson och Åke Sandström (båda c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att vid upphandlingen av tågtrafik ge riktlinjer för resenärers kompensation vid förseningar.

2008/09:Fi246 av Cecilia Widegren (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över lagen om offentlig upphandling för att möjliggöra krav på svenska produktionsregelverk vid upphandling av livsmedel.

2008/09:Fi248 av Ronny Olander m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om lika villkor för entreprenader.

2008/09:Fi249 av Christina Axelsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att effektivisera upphandlingen och säkerställa beställarkompetensen vid användning av LOU.

2008/09:Fi250 av Christina Axelsson och Anders Karlsson (båda s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om krav på kollektivavtal vid upphandling.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ratificering av ILO:s konvention 94.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om undanröjande av eventuella EG-rättsliga hinder för krav på kollektivavtal vid offentlig upphandling.

2008/09:Fi257 av Per Åsling (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förbättringar och förenklingar i upphandlingslagstiftningen.

2008/09:Fi258 av Per Åsling (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om införande av de s.k. Teckalkriterierna i upphandlingslagstiftningen.

2008/09:Fi260 av Roland Bäckman (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att anpassa lagen om offentlig upphandling (LOU) till lokala förutsättningar.

2008/09:Fi268 av Sylvia Lindgren och Börje Vestlund (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ratificering av ILO:s konvention 94 och att det i lagen om offentlig upphandling uttryckligen ska framgå att leverantörer till stat, lands- ting och kommuner och de underleverantörer som dessa använder sig av ska följa gällande svenska kollektivavtal.

2008/09:Fi269 av Bo Bernhardsson och Margareta Persson (båda s):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att staten och andra myndigheter alltid ska ställa krav på kollektivavtal vid upphandling.

2008/09:Fi278 av Ulf Holm och Mikaela Valtersson (båda mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att sociala kriterier bör tydliggöras som ett möjligt instrument vid offentlig upphandling för att skapa arbete för grupper som är utanför arbetsmarknaden.

2008/09:Fi279 av Ulf Holm (mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen ska uppmanas att genomföra lokala upphandlingar för arbetsprövning, arbetsrehabilitering och arbetsträning för att ta till vara kompetensen hos lokala aktörer, t.ex. sociala företag.

2008/09:Fi281 av Hans Stenberg och Susanne Eberstein (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om lika villkor för entreprenader.

2008/09:Fi284 av Olle Thorell (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att krav på miljöhänsyn alltid ska ställas vid kommunala upphandlingar.

2008/09:Fi290 av Inger Davidson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ställa krav på produkters tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning vid offentlig upphandling.

2008/09:Fi291 av Mona Sahlin m.fl. (s):

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att LOU inte bör tillämpas inom vård och omsorg.

2008/09:Fi301 av Ulrika Karlsson i Uppsala (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att säkerställa fri konkurrens och mångfald inom sjukvårdens område.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att säkerställa möjlighet till avknoppning inom offentlig verksamhet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att se över reglerna i LOU så att hälso- och sjukvården inte omfattas av denna lagstiftning.

2008/09:C261 av Jan Lindholm m.fl. (mp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att använda den offentliga upphandlingen för att motverka att företag riktar reklam om ohälsosamma matvanor till barn.

2008/09:So212 av Elina Linna m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tolktjänster undantas från upphandling.

2008/09:MJ228 av Helena Leander (mp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att använda den offentliga upphandlingen för att styra mot en minskad köttkonsumtion.

2008/09:MJ340 av Annika Qarlsson (c):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att upphandlingsreglerna behöver förtydligas så att detaljerade krav ska kunna ställas vid upphandling.

2008/09:MJ459 av Lars Ohly m.fl. (v):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige inom EU bör verka för kriterier inom offentlig upphandling för möjlighet att vid upphandling ta klimatansvar.

2008/09:N343 av Désirée Pethrus Engström (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om direktupphandlingars konsekvenser för invandrareägda företag.

2008/09:N344 av Christer Adelsbo m.fl. (s):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att lagen om offentlig upphandling inte tolkas på ett för små kooperativa företag ogynnsamt sätt.

2008/09:N377 av Kent Persson m.fl. (v):

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om offentlig upphandling och småföretag.

2008/09:N440 av Tina Ehn m.fl. (mp):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att statlig miljöbilsupphandling ska omfatta minst 90 % av bilinköpen och att biogasbilar ska prioriteras.

2008/09:A345 av Josefin Brink m.fl. (v):

4. Riksdagen begär att regeringen återkommer med lagförslag som innebär att kollektivavtal kan och ska krävas vid all offentlig upphandling i enlighet med vad som anförs i motionen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ratificera ILO:s konvention nummer 94.

2008/09:A402 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp):

23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att antidiskrimineringsklausuler bör införas i samtliga statliga upphandlingar.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regler och förfaringssätt för offentlig upphandling bör ändras i syfte att göra den mer tillgänglig.